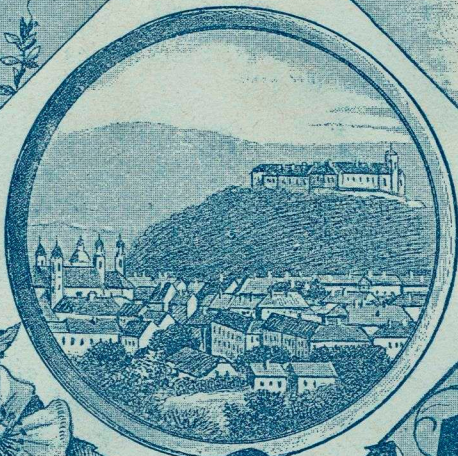

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST
ZA
LEPOSLOVJE IN ZNANSTVO.

ŠTEV. 9. LETO V.

UREJUJE IN IZDAJE
DR. FRANCE LAMPE.

V LJUBLJANI,
DNE 1. SEPTEMBRA 1892.

TISEK
'KATOLIŠKE TISKARNE'
V LJUBLJANI.

Vsebina IX. zvezka.

	Stran
1. Jurij Šubic. <i>Spisal I.</i>	385
2. Diabolus vagabundus. (Peklenšček Potepenšček.) Kratkočasnica. — Po narodnih pripovedkah <i>spisal Anton Hribar</i>	389
3. Zmota in povrat. Povest. — <i>Spisal Iv. Š.</i>	390
4. Očetova tajnost. Povest. — <i>Spisal Slavoljub Dobrávec</i>	408
5. Sonetje. Zložil <i>A. C. Slavin</i>	414
a) Gorjé. — b) Microcosmus. — c) Klevetniku. — d) Novi sonetje. e) Moja lira. — f) Morska vóžnja. — g) Skržatu. — h) »O alma Roma!« — i) V Kampaniji. — j) Mojim učiteljem. — k) Dobrótnikom.	
6. O Sibilah. Studija. — <i>Spisal dr. Josip Lézar</i>	416
7. Ilirstvo pa Slovenci. Književno-povestniška črtica. — <i>Spisal Andrej Fekonja</i>	419
8. Na jutrovem. Potopisne in narodopisne črtice. <i>Spisal dr. Fr. L.</i>	422
9. Slovstvo	426
A. Slovensko. Prirodopis za ljudske in meščanske šole v treh delih. <i>Spisal Josip Hubad.</i> — Zabavna knjižnica za slovensko mladino. <i>Ureduje in izdaje Anton Kosi.</i> — Z ognjem in mečem. — B. Hrvaško. O Vrazovoj kritici. <i>Napisao dr. Milivoj Šrepel.</i> — C. Češko. O vychováni a vyučováni hluchoněmých. — České album. — Sebrané spisy Alojzija Jiráska. — Zakladové živnostenského malířství pisma. — Hudební album. <i>Upravil Zdeněk Fibich.</i> — Vychovatel. <i>Urejuje Fr. Pohunek</i> — D. Poljsko. Katalog wydawnictw Akademii Umie- jętności w Krakowie 1873—1891. <i>Uložyl Maurycy Stankiewicz.</i> — E. Slovenci in rusko slovstvo. Slavjanskaja Muza. — F. Druga. Archiv für Slavische Philologie etc. <i>von V. Jagić.</i> — Argo. <i>Redacteur, Herausgeber und Verleger Alfons Müllner.</i> — Izvestja naših srednjih šol. — Slavische Vorlesungen. — G. Vojteh Pakosta. <i>Spisal Anton Sušnik.</i>	
10. Razne stvari	431
Naše slike. — Dunajska razstava. — Prvi slovenski katoliški shod.	

Slike.

1. Skupni zajutrek. (Po sliki Jurija Šubica.)	385
2. Prikazen, katero je videl prerok Ecehijel. (Po sliki Rafa- elovi.)	392, 393
3. Koper v Istriji. (Po fotografiji.)	400
4. Japonska cesarica. (Po fotografiji.)	409
Obraz iz japonskega življenja:	
5. V nosilnici. (Po fotografiji.)	416
6. Pogled na glavni del Idrije. (Po fotografiji.)	425
7. Papež Pij IX. v čolnici sv. Petra	432

Pri upravnistvu se še dobita: Letnik II. za 2 gld., letnik IV. za 3 gld., v Bonačeve izvirne platnice vezan II. letnik 3 gld. 20 kr., IV. letnik 4 gld 20 kr.

Cena: Za celo leto 3 gld.; za pol leta 1 gld. 50 kr. Za dijake na leto 2 gld. 60 kr. Uredništvo in upravnistvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje iz prijaznosti „Katol. Bukvarna.“

Jurij Šubic.

(Spisal I.)

(Dalje.)

Na Dunaju se je z novim veseljem poprijel uka in dela. Vstopil je takoj nazaj v akademijo in postal zopet učenec v specialni šoli profesorja Chr. Griepenkerla. Nadaljeval je ilustracije za Stritarjevo »Rajo« in bil sploh delaven na vse strani. A v to življenje je posegla zopet nemila usoda. Ko so avstrijski polki zasedali Bosno in Hercegovino, poklicali so tudi rezervista Jurija, in vnovič je moral zamenjati paletu in čopiče s sabljo in puško. Ves potrt je odhajal z Dunaja proti jugu, kjer je kot desetnik 4. stotnije 17. pešpolka, II. gorske brigade, VII. divizije preko-

račil avstrijsko mejo. Iz Galdovega pri Sisku je pisal dne 13. julija leta 1878. svojim starišem: »V petek sem se oblekel in danes zjutraj smo se odpe-

ljali iz Ljubljane. V petek zvečer so prišli oni iz Trsta, danes smo v Sisku. Jaz imam 30 mož v neki vasi blizu mesta. Sisek mi jako ugaja. Povsod,

koder smo se vozili, sprejeli so nas lepo, posebno pa v Vidmu in Zagrebu, kjer so nam meščani pijače kar na škafe nakupili. Z narodnimi zastavami je bilo med potjo in tu po Sisku mnogo hiš okrašenih. Hudo se mi dosedaj še ni posebno godilo. — Jutri se odpeljemo naprej čez Savo, kam, še ne vem. Kakor hitro mi bo de mogoče, pisal Vam bodem zopet, kje bom in kako mi bo. Sedaj Vam še naslova ne vem povedati. Skrbeti

Skupni zajutrek.
(Po sliki Jurija Šubica.)

nikarta preveč, ker upam, da posebno hudega se pač ni bati.« Tako je tolažil stariše. — Meseca avgusta pa piše iz Travnika: »Strapaci so veliki, pa če

ima človek dobro voljo in brez godrnjanja trpi, prestane vse in sicer lažje, kakor kak boječ kmet, ki je drugače Bog zná kak 'kerle' . . . Tu spimo na golih tleh, glavo pa na tornistru. Očal že celi mesec nisem dejal raz sebe — so najbolj varne na nosu! Hlač nisem sezul, kar sem s Hrvaškega.« A vkljub takemu življenju ni pustil svoje umetnosti. Iz Travnika piše dné 16. sept.: »Včeraj je bila nedelja, in jaz sem bil šel zjutraj v vas Dolac k sv. maši in pa z namenom, da bom kaj risal. Po maši so sedeli ljudje pred hišami, prav tako, kakor pri nas v nedeljo popoldne. Začel sem risati lepo deklico, ki se je s konca malo sramovala, a pozneje je bila nekako ponosna, in ko sem potem še eno risal, niso mi dale mirú, jedna drugi so bile nevoščljive. Ko sem pokazal sliko, šla je od rôk do rôk, in bati se je bilo za 'Skizzenbuch'. Le mrak je napravil celi komediji konec. Eno punico je tudi grof Andrassy¹⁾ z menoj risal. — Pozneje bodem od navadnih opravil pri kompaniji prost, da bom lože kaj risal.«

V tem času je napravil risarije: Grad v Travniku, Poulični prizor v Travniku, Slepi Arabec, Prodajalka kave in Bosanska družina iz Dolca, katere je poslal v dunajsko »Illustrierte Zeitung«. Da so olajšali umetniku službovanje, dali so ga k pošti v Livno, kjer je sedel po navadi v uradu, o prostih urah pa delal študije po okolici.²⁾ Ker so pa v listu »Ill. Zeitung« njegove slike jako slabo prirejali za tisek, pokvarilo mu je to dokaj veselja. »Uboge risarije, ki jih dobi tak ksilograf (lesorezec) v roke!« vzdihuje v prijateljskem listu. Tudi »Zlata Praha« je prinesla dve strani njegovih črtic iz tedanje dôbe. Po dolgem

naporu se mu je posrečilo, da je dobil odpust. Ves bolan in reven je prišel v Poljane, kjer je počival nekaj tednov. Le počasi je okreval in navidezno popolnoma zdrav šel vnovič na dunajsko akademijo. Vendar je nosil od tedaj smrtno kal s seboj; onega zdravja, s katerim se je prej tako rad ponašal, ni bilo nikdar več.

Na Dunaju je dobil od vlade naročilo, da slika sv. Roka za neko cerkev na Tirolskem. Velika slika je vrlo ugajala. Dovršil jo je koncem meseca junija l. 1879. Vrh tega je risal arhitektu Hansenu razne vložke (Füllungen), za prof. Niemana zvrševal manjša dela; meseca avgusta leta 1879. pa je šel k grofu Mensdorf-Pouilly-u na grad Preitenstein, da je poučeval mlada grofa v risanju in slikarstvu. Na gradu češkega plemenitaša je preživel dokaj prijetnih ur, a vmes delal tudi za-se in zvrševal razna naročila znane tvrdke Benzinger v Einsiedeln-u na Švicarskem. Pozneje se je preselil z imenovano družino na Boskovški grad na Moravskem, a na jesen je bil zopet na Dunaju. Tedaj je imela dunajska akademija nalogo, poiskati umetnika, ki bi prevzel večje delo v novi palači znanega raziskovalca stare Troje, dr. H. Schliemanna v Atenah. Izbrali so Jurija Šubica, ki je radostno prevzel častno nalogo. Po zimi l. 1879. se je v Trstu vkrcal na Lloydovo ladijo, ki ga je nesla na solnčni jug in pripeljala 27. novembra v grško stolico. Kako se je širilo umetniku srce, ko je z lastnim očesom gledal starodavnikov dela, o katerih je prej toliko čul in toliko sanjal! Preprijazno sprejet od nemške kolonije, živel je v Atenah krasne dneve. V Schliemannovi palači je slikal na strop z limom majhne figuralne stvari, živali in zatišja (Stilleben), pozneje pa z voskom na steno velike

¹⁾ Sin bivšega ministra.

²⁾ »Dom in Svet« objavi kmalu sliko po fotografiji, ki kaže Jurija pri vojaški pošti.

lastne kompozicije, predstavljajoče razne prizore iz grške mitologije. Na velikem balkonu palače je ustvaril devet muz v naravni velikosti, na stranskih stenah pa je predstavil štiri elemente in štiri letne čase, na stropu velikega salona skupino amoretov, pečajočih se z izkopavanjem, arheologijo itd.; olimpskega točaja Ganimeda, bahante in bahantinke itd. Slikal je nadalje podobo soproge Schliemannove in mlajšega brata njegovega, portret soproge arhitekta Zillerja, njegovega brata in umrlo sestro ter poučeval pri angleškem poslancu Corbettu risanje. Kmalu je bil poznat v Atenah, in grški veljaki so ga začelnjali obiskavati pri njegovem delu. Celó kralj je bil večkratni gost pri njem, in povabljen je bil tudi na dvor. Ponudili so mu profesuro na novi grški akademiji, ako se nauči grščine, a Jurij se ni mogel odločiti za tako mesto. Ljubezna do domovine je bila večja, nego trdno stališče v tujini; zato je zapustil Atene, ko je končal svoje delo, zapustil sicer s težkim srcem, a vendar vesel, da se pelje zopet v „Evropo“ nazaj. V jeseni l. 1880. se je vkrcal na ladijo in šel čez Neapolj in Marseille v Pariz, kamor ga je vedno vabil njegov tovariš in prijatelj, slavni češki slikar Vojteh Hynais. Le-ta je v onem času delal za Narodno divadlo v Pragi in zato je tembolj prigovarjal Juriju, da naj pride k njemu pomagat. Jurij se je naselil pri njem, in začelo se je jako plodovito skupno delovanje. Po Hynaisovi kompoziciji je naslikal naš umetnik krasno »Pomlad«, namenjeno kraljevi sprejemnici v novem gledališču. Seznanil se je z ogrskim slikarjem M. Munkaczy-jem in sodeloval tudi v njegovem atelieru. Posebno pri znani velikanski sliki »Kristus pred Pilatom« je Jurij dokaj pomagal ter pozneje zvršil več kopij to

slavne slike. Za Charles-a Sedelmayerja, največjega trgovca s slikami, naredil je več manjših slik po lastnih kompozicijah in razne kopije, med temi dve po Murillu za špansko kraljico. Izumil in naslikal je podobo »Skupni zajutrek«, predstavljajočo mlado damo, ki daje lepi papigi pokušat od svojega zajutрка.¹⁾ Prodal jo je na Dunaj. Istega leta (l. 1883.) je razstavil v Salonu sliko »Pred lovom«. Predmet zanjo je dobil v Normandiji, kamor je bil šel na letovišče iz Pariza. Izvirnik te prelepe slike je doma v Poljanah; berolinski list »Illustrierte Frauenzeitung« je prinesel zelo dober lesorez te podobe.²⁾

Prvi čas se mu je godilo v Parizu dokaj dobro; v pismih svojih se kaže zadovoljnega. Dné 12. avgusta l. 1882. je pisal svoji sestri med drugimi reči: »Do sedaj mi pač ni dela primanjkovalo in tudi pozneje, upam, da bodem imel opraviti, samo da bi življenje tukaj ne bilo tako drago. Ti bi kar strmela, ko bi Ti pravil, kako se tukaj živi, a preveč bi se pismo podaljšalo, ko bi hotel natančneje pisati, zato rajši odložim, dokler se vidimo. — Pomagal sem delati skoro en mesec nekemu znancu v Versailles-u (Versaj) nekaj kopij, včeraj sem zgotovil in zanaprej ostanem zopet v Parizu. Vozil sem se vsak dan z železnico zjutraj tje in na večer zopet nazaj, vselej eno uro, kar mi je delalo mnogo zabave. Mogoče je, da bodem po zimi zopet dobil mnogo dela tamkaj. Bog daj, da! Mislim, da skoraj ni treba omenjati, da sem zdrav, saj mi ni bilo ves čas, kar sem v Parizu, nič hudega. Ves čas kot riba v vodi!« V drugem listu piše sestri dné 21. oktobra

¹⁾ To sliko objavljamo posneto po fotografiji na str. 385.

²⁾ »Dom in Svet« objavi kmalu sliko v dveh oblikah.

istega leta: »Tvoje pismo sem dobil še le danes zjutraj iz Pariza in svoje morem oddati še le jutri. Jaz sem že čez pet tednov v Normandiji, s sinom neke stare vdove, katera me je semkaj povabila na počitnice. Samo nekoliko ur sem od onega mesta, o katerem poje misijonar Pirc: »Na francozovski pokrajini, Auer kraj je imenovan.« — Majhna vasica, v kateri ima ta vdova svoje posestvo, imenuje se Ouezy (reci Uezi), okolica je jako lepa in zelo zdrav zrak. Tukaj sem med samimi Francozi, imam se izvrstno in zdrav sem kot riba. Te dni mislim vrniti se v Pariz, kjer pričakujem za zimo mnogo dela, tako, da če me ne bode upanje goljufalo, ne bode mi sile po zimi. — Spomladi pridem gotovo domov, ker bodem moral k vojaškim vajam, in tako Vas bodem lahko za nekaj tednov obiskal v svoje največje veselje. Storil bi bil to rad že letošnjo jesen, ali predrago je, in manjkalo mi je časa. Ljubeznivi Bog nas bode pač vse zdrave in srečne ohranil čez zimo, da se bomo lahko skupno veselili, kadar pridem.«

Leta 1883. je prišel v domovino na vojaške vaje. Ko je opravil to dolžnost, slikal je v Poljanah veliko oltarno podobo sv. Jurija za farno cerkev v Šenčurju pri Kranju. V naslednjem letu je delal znane štiri stropne figure za kranjski deželni muzej, predstavljajoče priropisje, umetnost, zgodovino in starožitnost. Genijalne v kompoziciji, krasne v barvah in dovršene v tehniki bodo te slike trajen spomenik našega umetnika.

To leto mu je umrl oče. Silno ga je potrla ta nesreča. Kako iskreno je ljubil

svojega očeta, kaže nam pismo, katero je pisal iz Pariza domov dné 18. junija l. 1884. »Že ko sem dobil predzadnji list Janezov, bil sem jako žalosten in pripravljen na vse, kar koli priti more. V ponedeljek zvečer, 9. t. m., sem pisal odgovor Janezu in zraven pismo očetu. Ravno sem pismi zavijal (v torek zjutraj), ko mi prinesejo telegram, ki mi je naznanjal smrt očetovo. — Kakšen sem bil ta trenutek — saj Vam pisati ne morem! — Meni se zdi nemogoče pisati o žalosti, ki sem jo prebil one dni; saj je to največje hudo, kar bi me bilo moglo zadeti. Kako bi hotel pri tej priliki razsuti svoja čutila, ali ne najdem pravih besed —! Kdo bi bil mislil, da sva se lansko leto res zadnjikrat videla! Žalost — žalost neizmerna! Edina tolažba, da si mislim, da je ljubljenu očetu konec bolečin. Moj Bog, kako mi je hudo! A vse je pač zastonj. Lahka mu zemlja! — Jaz bi bil najrajši sam prišel, ko bi mi bile razmere dovolile. Čakal sem, da mi sporočite o zadnjih urah našega dobrega in nepozabljivega nam očeta. Ker mi pa ni došla do danes nobena vest, pišem te vrstice poln žalosti — v žalosti, ki se popisati ne dá. Tolažim se s tem, da je preljubi oče prebil bolečine in da se mu onkraj bolje godi itd.«

Jeseni l. 1885. je zvršil štiri portrete krog podobe Karnijolije brata Janeza v vestibulu muzejskem, namreč Vodnika, Zoisa, Valvazorja in Herbersteina, in veliko sliko muzejskega mecena V. Smoleta, kakor tudi njegovega strica Andreja Smoleta, katerega nam Prešeren opeva v znani pesmi.

(Konec.)

Diabolus vagabundus.

(Peklenšček Potepenšček.)

(Kratkočasnica. — Po narodnih pripovedkah spisal Anton Hribar.)

VII.

Pomladno solnce žarno sije,
 Na polju kmet čez kmeta vije:
 Ta orje, drugi séjat gre,
 Tam zopet bránati hité.
 V vsej vasi ni doma ga kmeta,
 Razun tam v bajti Neslaneta:
 Na postelji leži lenuh,
 Od zgolj lenobe bled in suh.
 In glej, odpró se nizka vrata;
 In kdo je tu —? Poglej ga škrate!
 »Hoj, ti lenuše, brž orat,
 Dokler v deželi je pomlad!
 Kdor sam ne seje si spomladi,
 Prézrejo ga na zimo radi.
 Ko pride sneg in zimski čas,
 Takrat boš stradal kot modras,
 Ki so pastirji ga zabíli,
 Izhod na solnce zamašili.«
 »Ne vém, kdo si, te ne poznam,
 In toliko sem umen sam,
 Da prav si razdeljujem čase,
 Ti pa svoj nauk hrani zase!
 Sicer povej, čemu in kaj
 Prišel si sem? Si tolovaj?
 Če si berič, pobiraš davek,
 Če zloben kak imaš opravke,
 Povem ti, davka ti ne dam,
 Berač in kradež sem pa sam.«
 »Ker meni si takó se stavil,
 In mi takó ugodne pravil,
 Povedati čem tudi jaz
 Odkrito, kak imam ukaz:
 Oblast peklà mi naročila,
 Da tebe vzamem, klada gníla!«
 »He, da si zlodi? Kaj poveš?
 Imaš li pismo, da me smeš?
 Nad mano jezik sicer brusiš,
 Pa greš, da z mano se poskusiš?«
 Nič škrate ne reče mu na to,
 Samo zažvižga mu tako,
 Da dvigne močni glas lenuha,
 Da se upira v strop kot muha. —
 »No«, dé mu škrate, »dovolj imaš,
 Morda li ti močnejše znaš?«
 »O škrate, ti nápačnih si mislij,
 Da dvignil žvižg bi tvoj me v svisli;
 Jaz tu le luknjice mašim,
 Da tebe potlej oglušim,
 Ker jaz bom s tako silo pihnil,
 Da bom uho ti v stran zavihníl.«
 Premišlja škrate to stvar tako:
 »Uhó narobe, ni lepo —

Le hodi, kdor bolj z batom vdari,
 Po trdi, sivi, stari skali.«
 In lopne s tako silo kol,
 Da strese gora se in dol.
 Lenuhu pa zvené ušesa,
 Dolgó precèj da glavo stresa.
 »Res, dobro tolčeš z batom, škrate,
 A daj, da mahnem jaz enkrat!
 In ti, če nečeš od telesa
 Očesa dati in ušesa,
 Zaveži ju: če lopim jaz,
 Te stresla zona bo in mráz.«
 Poslušá škrate in si zaveže,
 Lenuh pa brž po batu seže:
 »Zdaj pazi, zdaj le, škrate rogač,
 Kako udari postopač!«
 In z batom ga po glavi počí,
 Da bat za sežen cel odskočí;
 Črepinjo vso mu razdrobi,
 Da brizgne kri na vse strani.
 Pa trda je peklena para;
 In ker ga mati smrt ne mara,
 Razvije bučo si takoj,
 Lenuhu kima pred seboj:
 »Znaš kaj, lenuh in zviti kradež,
 Ti z batom tolči dobro znadeš,
 Udarca nikdar nisem čúl,
 Da glavo bil bi mi sesul.
 Kaj bilo bi«, škrate dalje pravi,
 »Ko bil bi lopil me po glavi,
 Ko zdaj že strl mi glavo bat,
 Ki lopil v skalo je enkrat?
 Pa moč je moja nezmagljiva,
 Če ravno me že kri obliva.«
 Pobere bat naš vrag-junak,
 Ga s tako silo vrže v zrak,
 Da bat še-lè čez uro pade —
 »No, pač lenuh jednako znade?«
 »Kovača v mesecu imam,
 In vsako leto kaj mu dam,
 Zdaj bo pa ta-le bat za silo,
 Ker nima deti kaj pod pilo —«
 Lenuh zré v mesec, bat vihti,
 A škrate ga prime in veli:
 »Nikar mi gôri ga ne hiti,
 Glej kmetu moram ga vrniti.
 Saj ti povem in pravim sam,
 Močnejši si ko jaz, priznam —
 A to povem, če zdaj odidem,
 K lenuhom vedno zopet pridem.«

(Konec.)

Zmota in povrat.

(Povest. — Spisal Iv. Š.)

I.

Bogu dušico,
Sinu možnjico.
Nar. rek.

isalo se je l. 1870. Ob petih popoldne svetega Matije dan je stopalo kakih dvajset prazne oblečenih oseb proti samotni vasici Zatišje na Gorenjskem. V kratkih presledkih so sopihali za njimi še nekateri Zatišenci, večinoma stari ljudje, ki niso mogli dohajati mlajših tovarišev. Zeblo jih je — ej, stara kri greje tako slabo —, zakaj bilo je še pošteno mraz, čeprav sta se bila najhujša zima, sveti Boštjan in sveti Pavel, poslovila že pred mesecem dnij. No, pa saj so bili skoro doma: že so razločevali ledene sveče ob kapu prvih hiš.

Zatišje je vas, skrita v prijazni dolinici prečnici. V ozadju jo obmejujejo mogočne Karavanke, ob obeh straneh pa jo branijo presilnih vetrov ponižni razrastki njihovi, ki se polagoma znižujejo proti Savi. Skozi selo, ki nima niti toliko števil, kakor najkrajši mesec dnij, teče mal, navadno pohleven potok. Toda, dasi Zatišje ni veliko, dolgo je pa, — več ko četrt ure hodi Gorjanec k Čudinovim v vas. Pa nikar ne mislite, da koraka mož počasno ali po ovinkih. Ne, čisto naravnost ga vodi pot ves čas po levem bregu potoka, in hitro prestavlja noge, ker je svet precēj nagnjen. A taka daljava je samo od prve do zadnje hiše. Drugi sosedje so si bliže drug drugemu; od Čudina do Repnika je čez brv komaj trideset stopinj. Kdor ima količkaj živahno domišljijo, utegnil bi sklepati, da je bilo zidano Zatišje ob

času silne suše. Hiše stojé namreč prav tik vode, kakor bi si bili mislili prvi stanovalci na tem kraju: »Le blizu vode, zanjo je hudo!« Da vendar ne bode kdo zaradi tega brž mislil, češ, kakšni modri može so bili ti stari predniki, bodi povedano, da jim je potok vsaj dvakrat na leto precēj kropa prilival. Potomci so se večkrat jezili, čemu so neki tiščali njih očetov očetje s hišami v vodo, ko je vendar še nikoli ni nedostajalo, kar pomnijo.

Jedno prednost je pa vkljub temu imelo takovo zidanje: za hišami je ostalo mnogo prostora za vrte, polje, in dalje pod hribom za travnike. Med poslopji na levem bregu potoka se odlikuje zatiška cerkvice, ki stoji prilično sredi vasi na bolj vzvišenem kraju in je posvečena Materi Božji. Poleg nje stanuje v preprosti koči cerkvenik. Če zvé bralec še to, da so se ponašali v Zatišju z bogatimi gozdi in da niso imeli do župnijske cerkve nič več nego tri četrt ure, tedaj si že predočuje za silo življenje v tej vasici.

Gotovo bi se bil že oglasil iz zatiškega zvonika večerni zvon, da ni bil med potniki, ki so se bližali Zatišju, sam vaški cerkvenik. Prišli so do prve hiše na desnem bregu potoka, do Poličarja — hišni priimek zadostno označuje stan posestnikov. Prišleci so se pozgubili drug za drugim v gostilno, a Bog varuj, da bi jih kdo obsojal in rekel, pijanci so. Ne, to bi bilo krivično, ker nobeden v družbi ne bi zaslužil tega

imena. Samo o cerkveniku bi se ne določilo tako lahko in hitro, a ta je slučajno odhitel zvonit »zdravo Marijo« ter tako rešil čast pošteni družbi.

Pogrebci, zakaj tako moramo nazivati Poliçarjeve goste, ogreli so si nekoliko premrle ude, odmolili angeljsko češčenje, potem pa jih je že jel siliti Poliçar za mizo.

»No, Repnica, le utolaži se, bolje je rajniku ko tebi — kar tu-le sédi! He, Tine in Matevž, vidva pa tjekaj, in vi drugi, kakor hočete.«

Cerkvenik se je bil povrnil, zmolil običajni »oče naš« pred sedmino ter začel rezati velike malice, katere je Poliçar ročno delil okrog mize. Potem je cerkvenik kot najimenitnejša oseba prvi pil, porinil do vrha natočeni kozarec sosedu Gorjancu ter tako-le izpregovoril, ker se je bila že ustavila govorica:

»Vidiš, Poliçar, tako je na svetu, tako: v našem koncu vasi ste sedaj sami vdovci in vdove. Ti si vdovec, Čudinka onostran vode je vdova, in danes smo pokopali Repnika. E, reci, kar kdo hočeš, škoda ga je bilo.«

»Dober sosed je bil«, odgovarjal mu je krčmar, »nikoli se nisva prepirala«. In videč, da se Repnica solzi, pristavil je: »Kaj se bodeš žalostila, saj imaš odrasla sina; le poglej, kaka korenjaka sta Tine in Matevž; bodete ga že pogrešili, že.«

Tudi Neža, sestra Repničina in že dolgo domača pri Repniku, segala je zaporedno po predpasnik ter zakrivala ž njim svoj že priletni obraz. Vse to se je grozno dolgočasno zdelo cerkveniku, zato je zasukal pogovor na drugo stran.

»Kdaj pa pride domov tvoj gospod doktor?« obrnil se je k Poličarju, ki je grel svoje vino pri peči; »koliko časa ima še, da bode vse znal?«

»O veliki noči se menda že kaj pokaže«, pravil je Poliçar zadovoljno. O sinu Vidu je vselej rad poslušal pogovor.

»Ti, Repnica, jaz pa še tako mislim, da bi bil Vid vašemu pomagal, ko bi bil doma«, dejal je Gorjanec najmlajši vdovi zatišenski.

»Bog vé in Mati Božja«, tožila je le-ta klaverno.

»Meni je lani o velikem šmarnu že zmešal neko rjavo vodo, da sem précej nehal kašljati«, oglasil se je Tine, najstarejši Repnikov sin in sedaj očetov naslednik na domu.

»Sam zlomek znaj, kje se začnó zdravljenja učiti, ali pri glavi, ali pri nogah, ali se vadijo vse križem?« pozvedoval je Gorjanec.

»Glej ga no, kako si čuden«, rogal se mu je Matevž, Tinetov brat, »ali meniš, da zato tako ravnajo, ker imajo nekateri ljudje pamet v glavi, nekateri pa v petah?«

Vsi so se smejali tem besedam, celó Repnica in Neža. Sploh je jelo kazati Poliçarjevo vino svojo razvedrilno moč, dasi je trdil cerkvenik pred par tedni, da je človek po njem čim dalje bolj čemerin in jezen.

»I, kaj se mi posmehujete«, hudoval se je Gorjanec, »naj se uči Vid kakorkoli, spreten je. Moj pastir si je zlomil nogo, Vid pa mu jo je tako dobro povil in povezal, da bi ga še moja stara ne bila tako, dasi ima vsak dan otroka v rokah.«

»Ti, Poliçar«, silil je na to cerkvenik v krčmarja, »jaz pa vsejedno pravim, da bi bilo lepo, ko bi bil tvoj Vid gospod. Tako lepo bi mu bili cerkev ozaljšali za novo mašo.«

»In pa orgljali bi vi prav lepo«, pretrgal mu je govor vedno bolj živi

Prikazen, katero je videl prerok Ecehijel.
(Po sliki Rafaelovi.)

Matevž; »še tisto latinsko bi zaigrali, saj veste, ki tako-le pravi:

»Kako bom oral, Te suhe trské
K' sem vole prodal? Prav rade goré;
Bom vil, bom vil, Kaj rade goré
Da b'm druge dobil. Te suhe trské.«

»Kdo pravi, da je to latinsko?« togotil se je cerkvenik. »Nobenih besedij ni pri tem napevu, razumi, čisto nobenih! Seveda bi se moralo latinsko peti, pa jaz ne znam, zato samo igram. Besede ste si pa vi izmislili, nagajilci nagajivi! — I, kónčana reč, kaj sem že prej mislil reči? Da, tvoj Vid, Poličar, bi bil lahko »gospod«, saj se je vedno dobro učil. In pa naš gospod župnik so ga prav radi videli. Tudi meni je bil zeló všeč. Vid bi bil lahko o sebi zapel tisto, ki se poje o hlapcu Moravškega cerkvenika:

»Mene so ljubil'
Fajmošter ino kaplan
Ino tudi mežnar sam.«

»Ali ne veš, kje si?« pokaral ga je dobrovoljno Poličar. »Še peti nam začni na sedmini, ta je lepa!« In po kratkem molku je izpregovoril o Vidu ter rekel: »Kamor te veseli, tje jo pa udari, dejal sem mu, ko je izdelal vse šole. Denar ti dam, pameti ti ne morem. Samo, da ne bodeš kdaj meni oponašal, češ, zakaj ste me silili, v drugem stanu bi bil srečnejši. No, njega je veselilo zdravilstvo. Pa je zares lep stan to! Mislim, da se ne bode kesal.«

»Ej, bolje mu bode, kakor izmed nas kateremu, ki se ubijamo v vročini in mrazu za svoj vsakdanji kruh. Koliko let se že trudim in peham s kmetovanjem, pa si še ne morem reči in si tudi nikoli ne bodem: »No, Gorjanec, dovolj bodi truda, na stare dni uživaj, kar si si pridobil.« Naš stan je težek, težek«, modroval je učeni Gorjanec.

Tožba o kmetski bedi je vnovič vzbudila Repnici spomin na njeno zapušče-

nost. »Bog znaj«, tarnala je, »kako bomo gospodarili, ko njega ni.« Solze so ji porosile lica.

»Nikar ne toži«, junačil jo je cerkvenik, »saj ni take sile, kakor se ti nocoj dozdeva. Sicer pa nihče ne vé, kaj ga čaka; saj je znano: »Živemu človeku se vse primeri, mrtvemu pa jama«. Če pa res misliš, da vas je premalo za delo, lahko oženiš Tineta ali Matevža, ali pa makari oba; ali nista morda že v tistih letih? Naj bi bil jaz na tvojem mestu, že zdavnaj bi bil pregovoril tvojega rajnega moža, da bi bil pustil gospodarstvo in izročil dom Tinetu. Čemu mu je bilo treba biti prvemu na nogah in vse samemu oblezti? Za pečjo naj bi bil sedel in počival, pa bi bil še danes živ in zdrav.«

»Nekoliko preveč se je pa res gnal«, pripomnil je tudi Poličar. »Posebno človeku, ki ga tare naduha, ne dene dobro hudo delo.«

»Kaj bodeš govoril, da mu ne dene dobro«, ugovarjal je skoro jezno prejšnji govornik; »čisto naravnost povej, škoduje mu, pa je! — Repnica, pa res, kar Tineta oženi! Veš kaj, po veliki noči napravite svatovanje! Kako pa ti praviš, Tine?«

»Molči no! Kdo bode mislil brž na ženitev? Saj sem še-le očeta pokopal. Kaj se bom ženil, jaz nisem za to.«

Tako je govoril Tine in ni se hlinil. O kresu je imel sicer izpolniti svoje sedemindvajseto leto ter bil na videz čvrst korenjak; pa samo na videz; v resnici je bil precēj neroden, in še v vojake ga niso hoteli, dasi so jih dokaj potrebovali l. 1866. Kakšne telesne hibe so ga kazile, ni bilo dovolj znano po Zatišju. Nekateri so dokazovali, da na stopalih nima dobro ustvarjenih nôg, drugi pa so pravili, da mu vrat dela preglavico pri sopenju. Resnično so go-

vorili
Sicer
toda
pa je
ničes
živ r
tje l
prev
gova
glavo
vzdig
levo
krat
je m
»C
dom
saj i
bere
svetu
drug
čejo
tebi.
doži
jega
vse
»J
mu
kala
Ti
jede
sede
R
sran
vej,
saj
kaj.
T
Poli
mu
skor
še r
Tine
»l
napo
nuja

vorili vsi, ker Tine je imel obe napaki. Sicer je bil še dosti čednega obraza, toda jako bojazljiv in najrajši sam. Zato pa je popolnoma umevno, zakaj ni hotel ničesar čuti o ženitvi. Še tedaj, ko je bil živ njegov oče, spomnil ga je semtertje kdo, naj privošči očetu pokoj in prevzame hišo. Na take opomine ni odgovarjal drugače, kakor z rameni in glavo, tako namreč, da je počasi privzdignil desno ramo, nagnil glavo na levo in naredil taisto znamenje še enkrat na drugi strani. Sam pri sebi pa je mislil v takih slučajih:

»Oče bi mi gotovo še neradi dali domačijo. Pa kdo bi si tudi prebiral, saj mi ni posebne sile! Če si pa izberem ženo, povedati bode treba vsemu svetu: županu, gospodu župniku in še drugi gosposki. Potem pa v cerkvi kličejo — in vse se pomenkuje samo o tebi. Le počakajmo!« Tako je srečno doživel v samskem stanu sedmino svojega očeta. Ob tej priliki se je pa menda vse zarotilo zoper njega.

»Jaz bodem zate snubil«, ponudil se mu je brž Poličar. »Kje bodeva potrkala? Kako se ti zdi?«

Tine je malomarno lomil kruh ter jedel, ne meneč se za krčmarjeve besede.

Repnica, ki je mislila, da se sin njen sramuje, prigovarjala mu je: »Kar povej, kakor si sklenil! Jaz ti ne branim; saj vidiš, da sama ne morem vsemu kaj.«

Tine je še vedno pokušal kruh. A Poličar je poznal ženinove lastnosti ter mu jel naštevati neveste; obral je že skoro vso vas, samo svojih dveh hčerâ še ni omenil in Čudinove Cilike, toda Tine je vedno odkimaval.

»Kaj pa Čudinova Cilika?« dejal je naposled, ker se ni spodobilo, da bi ponujal svojo Meto ali Lizo.

Še-le to ime je umirilo Tinetovo glavo in odprlo njegova usta: »Če že ni drugače, naj bode pa Cilika.«

Kakor bi bil vse s kropom poparil, tako so jih osupnile te besede. Repnikova in Čudinova hiša sta bili namreč že leta in leta v sovraštvu. Ko je ležal Repnik na smrtni postelji, poslal je po Čudinko, naj pride k njemu, da se ne bodeta ločila v jezi; pa je le ni bilo. Vzroka sovraštvu še Repnica sama ni prav vedela, ljudje pa so ugibali to in ono.

»Saj Čudinka ne bode dala Cilike«, oglasila se je urno Neža, ki je imela takoj pripravljen jezik, ko je bilo treba sklepati zakon. Rada bi bila preprečila to zvezo, ker Cilike nikakor ni mogla. Marsikaj ji je še bilo na jeziku, toda pravočasno je zapazila Gorjanca, brata Čudinkinega. Zato je pomenljivo pogledala družbo, češ, pa vi kaj povejte.

»Cilika bi ne bila napačna gospodinja«, hvalil je nasprotno Poličar nasvetovano nevesto, kateri je bil varih. »Že vse sama opravi doma — in pri Čudinovih ni malo dela — pa še na polju veliko stori. — Samo to je pa res druga, kaj bode rekla mati, saj veste, kako je čudna.«

»Kar je Miha doma«, razlagal je Gorjanec, »predručilo se je dosti pri hiši. Po veliki noči jedenkrat si bode menda poiskal gospodinjo, no, potlej pa Cilika že lahko gré od doma.«

»E, če se dekle samo ne bode upiralo«, pomežikal je cerkvenik Tinetu, »ne bode potemtakem nobene zapreke.«

»Ali druge pa nobene ne poznaš«, silila je Neža v Tineta, »da bi bila za-te?«

»Za sedaj že ne«, odvrnil je le-ta kratko.

Matevžu pa se je odvalil težek kamen od srca, ker se je bal, da ne bi ime-

noval brat Poličarjeve Mete, katere bi se on ne bil prav nič branil.

»I, glej no, vse se zmenimo, tega pa nihče ni opazil, da Čudinovih dveh ni nobenega pri sedmini, ne Cilike, ne Mihe«, pripomnila je naenkrat Neža, kateri nikakor ni ugajal poslednji sklep.

»Cilika je šla večerjo kuhat«, opravičeval je brž Gorjanec svojo stričnico, »Miha se je pa zamudil pri nekem znancu, s katerim sta skupaj drvarila po Valahiji. Drugače bi bil gotovo semkaj prišel, kaj ni res, Tine? Je-li, vidva sta si dobra?«

»Rad ga poslušam, kadar mi kaj pripoveduje«, odgovarjal je Tine skoro nerad.

»Neža, sedaj bomo šli pa domov«, izpregovorila je za nekaj časa Repnica. »Vse je še navlečeno; samih bi naji bilo strah, pojdita še vidva, Tine in Matevž.«

»Toliko še posedita, da ona po Gorjanca pride; takrat bode še dovolj zgodaj«, podražil je cerkvenik soseda pri kozarcu, da bi pridržal še kake pol ure pogrebce. Toda o volku govôri, pa ti gotovo pride.

Repnica je že sedala, ker so ji vsi prigovarjali, kar se odpró duri, in ko se zapró, bila je Gorjanka med njimi. Ni utegnila povedati možu, da ne zná nikoli domov, ker so se vsi jeli smejati cerkveniku, češ, nocoj se ti pa ni posrečilo.

Ko so Gorjanki napili, tiščala je brž domov, in tudi Repnica je vnovič vstala, tako, da je cerkvenikov naklep izpodletel popolnoma. Toda nekoliko je tudi njegova obveljala: predno so se razšli, zmolil je toliko, kolikor menda še po nobenem mrliču.

Tako se je srečno končala sedmina. Iz prva so bili pogrebci, kakor povsodi in vselej, žalostni, potem pa so se raz-

vneli ter živahno razpravljali o ženitnini. Kako sta si pač blizu smrt in ženitnina! Jedni odidejo, drugi pridejo na njih mesto.

II.

Dajte, dajte, mati! hčerko,
Ker možje jo prosijo.

Narodna.

Repnikovega Tineta so do cela pregovorili. Resno se je jel pripravljati na zakonski stan. Komaj je odlezel sneg in se je vreme nekoliko ustanovilo, pa so že belili pri Repnikovih. Matevž in Tine sama sta bila tačas zidarja; Repnica in Neža pa sta pomivali okna ter snažili omare in klopi, katere sta belilca onečedila. Ne moremo ju posebno hvaliti, a grajati tudi ne: vse sta pobelila, seveda počasi in na mnogih mestih sta večkrat popravljala. Največje sitnosti pa sta imela pri starinski sliki sv. Florijana nad vežnimi vrati. Matevž je predlagal, da bi prebelila tudi svetnika, ker je bila že tu pa tam barva močno odkrušena. Tine pa je zahteval, naj ostane varih zoper ogenj še nadalje na zidu.

»Verjemi mi, da ti bode nevesta prav pred vrati ušla, če bode zagledala to sliko, ki že ni nikomur podobna. Bolje je, da je vsa stena lepo bela, kakor da jo kazi taka spaka«, pravil je Matevž.

»Sveti Florijan se je že toliko let častil pri nas«, odgovarjal je Tine, »s čim se je pregrešil, da bi ga smel odpraviti s stene?«

»Pa najemi slikarja, da bode naredil pošteno podobo.«

»E, kje ga bodem sedaj-le kar s kljuke snel? — Naj bode v božjem imenu!« In Tine je prvi potegnil z belilom preko golidnega ročaja v roki svetnikovi.

Tudi sicer je skrbel Tine, da bi mlada imela kaj v roke vzeti, ko jo bode domov pripeljal, pa ni vredno, da bi omenjali vsako malenkost, zlasti zato ne,

ker sta morala na vse to opozoriti ženina brat in mati.

Čudinova Cilika se je čudila, čemu neki pri sosedu vse tako popravljajo. Ko je neki dan svoji prijateljici, Poličarjevi Meti, v misel vzela, ponagajala ji je le-ta brž s Tinetom, češ, kako se nevedno dela. Pa Cilika se ni prikrivala. Tineta vzeti, to ji še v sanjah ni bilo prišlo na um. Saj ga je komaj toliko poznala, da je vedela, kako je redkobeseden in pust. Sicer sta bila res soseda, a kaj, ko so bili stariši v kregu! Otroci sami so se tudi kmalu navzeli mržnje, in hiši sta si bili tuji, kakor da ji loči morje, ne pa mal potoček.

Ciliki je bilo tedaj dvaindvajset let. Bila je brhko dekle, in težko bi se mogla meriti katera ž njo v celi župniji. Zdravo telo in čista duša sta tekmovala pri nji, kdo boče lepše pokazal svoje prednosti. Zato ni čuda, da je celó tako boječ ženin, kakor je bil Repnikov Tine, sklenil, da vzame njo ali nobene.

Kadar začno popraševati ženini po dekletih, zresni se marsikateri vedno veseli obraz, in ves smeh jo mine. Videti je, kot bi hotela pokazati, da je že dovolj modra za ne lahki zakonski stan, ali pa ima kake druge skrbi, katerim se je težko ubraniti pri tako važnem koraku.

Tudi Čudinova Cilika je v tem času mislila več, kakor prej kdaj in več ni pela, ko se je sukala po kuhinji in okrog hiše. Ta prememba ni ušla bistremu očesu Čudinovega hlapca in žagarja in mlinarja Šimna. Vse naštete posle je bila namreč naložila sreča na njegova široka pleča, in temu je že dolgo, trideset let ali pa še nekaj več. Do svojega dvajsetega leta pa je bil pri Čudinu zaporedno pastir in učenec mlinarske umetnosti.

Šimen je bil velik človek, posebno životen pa ne. Gledal je v božji svet samo z desnim očesom; levo mu je izteklo že v sedmem letu. Takrat sta namreč obrezovala z bratom neke šibe; no, on je brata prav od blizu gledal, nož je izpodletel in mu za vedno uničil oko. Toda dasi jednook, videl je več nego mnogi, ki imajo zdrave oči in si jih oborože vrh tega še z naočniki.

Boljšega hlapca bi iskal zaman: bil je delaven, razumen, za hišo vnet in molčeč o hišnih razmerah. Mladostnih neumnostij, o katerih se pri njem skoro govoriti ne more, otrese se je bil tudi že zdavnaj — kaj naj zahtevamo še več od njega? Vendar je bil Šimen Čudinovim še več — popolnoma gospodar. Vodil je skupne molitve, nasvetoval, da bi bilo potrebno to in ono, in poslušali so ga vsi.

Sina Mihe, čegar je bil dom, že ni bilo pri hiši več let. Nekdaj si je vtepel v glavo, da pojde drvarit v Valahijo. In menda mu je prijalo takovo življenje, zakaj le na redke čase je prišel malo pogledat v očetovo hišo. Za gospodarstvo se pa še tedaj ni dosti zmenil. »Prodati mi ne smejo«, mislil si je; »naj počno, kar hočejo. Kadar bodem sam gospodaril, uredil si bodem že po svoje.« V mlinu ali pri žagi je semtertje še prijel za kako delo, na polju pa ne. To zimo je bil že nekaj mesecev v Zatišju, pa ni bil nič kaj zadovoljen. Vsi so sodili, da se misli oženiti, sam pa je že določil, da se povrne kmalu v ljube mu gozde.

Gospodinja Čudinka je bila hiši bolj v kvar, kakor v hasen. Pred petnajstimi leti je izgubila moža, in od tedaj je jelo iti pri hiši po malem vse rakovo pot. Odkar je bil pa še Miha polnoleten in gospodar, poskrbela ni za nobeno stvarčo več pri hiši, čeprav je bil sin na tujem.

No, v zadnji dôbi tudi skoro ni mogla, saj že davno ni šla na polje, ker je imela tako otekle noge, da je še po hiši in veži hodila težko. Kuhala pa bi bila lahko navzlic tej bolezni; toda bila je jako čudna. Večkrat se ji je nekoliko zmedlo in tedaj je zlezla mirno za peč ter tiho zrla po hiši s svojimi sivimi očmi. A to še ni bilo najhujše. Gorjé pa tak dan pri Čudinovih, kadar je žena pila! In to nekaj časa sém ni bilo redko. Kregala se je nad vsakim človekom, ki ga je videla, ali ji je prišel na misel. Jedina dobrotà o taki hudi uri je bila, da ni zlezla izza peči, ampak le tam sedela.

V takih razmerah je bil torej Šimen res prepotreben človek pri Čudinovih. Cilika ga je zelo cenila, mati njena in brat pa nista spoznavala njegovih vrlin. Tudi sicer, ne le v gospodarskih rečeh, slušala ga je rada. Ž njim se je lahko pomenila o vsaki stvari, vedno ji je pravo nasvetoval, naj je bilo kaj še tako težavnega.

Ko je torej Šimen videl Ciliko nenavadno klaverno in zamišljeno, hotel ji je pomagati.

»Cilika, le veliko piruhov pripravi letos«, tako se je šalil nekdaž že konec posta, »saj veš, da jih bodeš potrebovala. Kaj pa, ali se jako veseliš snubcev? Le doto pripravljaj, menda ti je znano, kako smo včasih prepevali:

Mamica so djali,
Da bodo kokljo prodali,
In piščeta c'lo,
Da bo ravno sedem sto.«

»Sedaj mi pa še ti nagajaj, ko vendar veš, kakšne skrbi me tarejo«, pokarala ga je deklica jezno, kolikor je namreč takim osebam mogoče, kadar poznajo šaljivega nagajiveca.

»Za nekaj bi ne bilo napačno, ko bi ti vzela Tineta: hiši bi se morda sprijaznili.«

»To priznavam tudi jaz; pa kaj koristi, če poravnam sovraštvo med dvema hišama, ko se pa vseli pri tem nejednostnost v jedno družino. S Tinetom ne bi mogla živeti.«

»Pa ga ne jemlji, če ti ni všeč! Bode že kako drugače menda tudi dobro. Čemu se neki Tine ženi, ko ni za to! Prav tako nespametno se mi to zdi, kakor takrat, ko je Repnikova Neža po vsi sili hotela, da bi si jo jaz nakopal na vrat.«

»Tega pa še nisem vedela«, rekla je Cilika zvedavo.

»Saj pa tudi nisem okrog trobil. Samo ona vé, pa jaz in tisti berač, ki je prišel k meni s ponudbo. Koliko je od tedaj? Kaka tri leta. Le pomisli, taka stara sitnica, pa v zakon sili! Prav kakor tista v pesmi:

Sem še mlada dévica,
Nimam še veliko let.
Ne še več ko šestdeset,
Še le šestdeset in pet.
Kdor pa hoče mene vzeti,
Ne smé dvajset let imeti.«

»Kako si vendar poređen, Šimen«, zapretila je Cilika pripovedovalcu.

»Golo resnico govorim. Jaz sem ji naravnost odrekel in nasvetoval onega berača. Od tega dné me ne more videti. Pa za to mi ni nič; ali zlomek jezični ščuva vse Repnikove proti nam. To me draži.«

»Da bi le Tineta odvrnila, da ne bi póme hodil.«

»E veš, Nežine besede so bolj za nametek, nihče ne posluša vseh, preveč bi jih bilo. To-le sem ti mislil povedati: če ga nečeš, siliti se ne daj. No, pa saj bode Tine brž vse popustil, ako ga bodeš odbila. Ne razmišljaj pa nikar o tem. Jedenkrat pridejo v hišo, drugič jih ne bode.«

»Da bi le že vse minulo!«

»Le potrpi, saj bode. Pa še nekaj! Na Vida se tudi ne zanašaj preveč — e, kaj ti bode vroče, če ga imenujem«, pristavil je Šimen, ko je bila Ciliko pri zadnjem imenu polila rdečica. »Jaz vem, kakšen je svet. Veliko jih sicer poznam — ne veliko, v koš bi jih dejal, pa bi se ne stepili — ki so si izbrali žene izmed preprostih, kmetovskih deklet, dasi so postali imenitni gospodje. Še več pa je takih, ki obetajo in prisegajo, naposled pa si naprtijo kako mestno žensko, ki še kuhati ne zná. Vid mi je bil vedno všeč; vendar ti to povem, da ne bodeš — kar Bog ne prizadeni — kdaj tarnala, češ, ko bi bil meni kdo oči odprl takrat, ko sem imela pri Repniku na ponudbo!«

Cilika je do konca pogovora rada poslušala Šimna; a poslednje besede ji niso nič kaj ugajale. Vzbudile so ji namreč strah, da bi se ji lahko izneveril oni, zaradi katerega se poleg drugih vzrokov brani sosedovega sina. Premislila je vse mogoče nepravilike, katere so ji pretile v negotovi bodočnosti, a vendar je izpregovorila odločno: »Tinetu, ki je tako pust, pa že nikoli ne!«

S tem ukrepom, kateri ima neki pri deklicah tolik pomen, kakor sodniške razsodbe ali vojaška povelja, bilo je uničeno upanje onih, ki so želeli, da bi se upregel Repnikov Tine s Ciliko v zakonski jarem.

A on seveda ni slutil, kako neljub gost bode Ciliki. Domišljjal si je, da je glavna zapreka odstranjena, ko se je sam odločil za ženitev.

Velikonočni ponedeljek sta šla torej s Poličarjem snubit k Čudinovim. Na brvi, ki veže stezico od Čudinove do Repnikove hiše, srečala sta Miho, kateri se je bil napotil k Poličarju.

»Kar obrni se, dva sva, ne pustiva te čez«, ogovoril ga je prijazno Poličar.

»V potoku je dovolj prostora za nas vse tri«, posmejal se je Miha; »ali ker smo bolj praznično oblečeni, ni se nam treba kopati. Bodi, umaknem se vama.«

»Vidiš, ta je pametna«, pohvalil ga je Poličar; Tinetu pa ni prišlo nič pravnega na jezik, zato je modro molčal.

»Sedaj pa katero za naju reci«, prigovarjal je Tinetov snubač Mihi skrivnostno; »vašo Ciliko greva snubit.« Za seboj stopajočemu Tinetu pa je šepnil: »Zmeni se kako z Miho in mu obljubi jedno mojih deklet, da bode rajši pomagala.«

Dospeli so do Čudina. — Poličar je hitro naprej stopil, da bi utegnil Tine izvesti naročilo.

»Dober dan, Čudinka!« pozdravil je gospodinjo, ki je čepela za pečjo. »Kje imaš kaj piruhov?«

Tine in Miha sta tudi že vstopila. Tine se je bil sicer obrnil v veži parkrat dokaj nerodno ter imel že na jeziku Poličarjevo ponudbo, toda vse jedno ni nič omenil Mihi, češ, vsakega posebej pa res ne bom prosil. Ko je torej Miha kljuko pritisnil, ni ga pridrževal, marveč stopil za njim.

»Miha, piruhe pobirajo«, ogласi se malomarno Čudinka za pečjo.

»Če jih še niste pobarvali, naj vas nikar ne skrbi: barvo imamo seboj«, pravi Poličar ter pokaže bokal vina, katerega je dosedaj skrbno skrival pod obleko.

»Kje je neki kak kozarec«, začne Miha gledati po hiši. »E, lej jo, Cilika, kje pa si?«

Na klic pride v sobo Šimen.

»O koliko družčine!« začudi se. »Kaj pa bode novega, kaj? Ali so te doma pregnali, Poličar, kali? Ali pa bodeš točil danes na dveh krajih?«

»Kako si zgovoren! Précej bi ti napil, samo kozarca nimam«, odgovarja Po-

ličar že malo v zadregi, ker se Cilika le ni nič pokazala. »Pokliči, pokliči Ciliko, naj nam dá kozarec.«

Šimen odide po deklico, katera se je bila skrila.

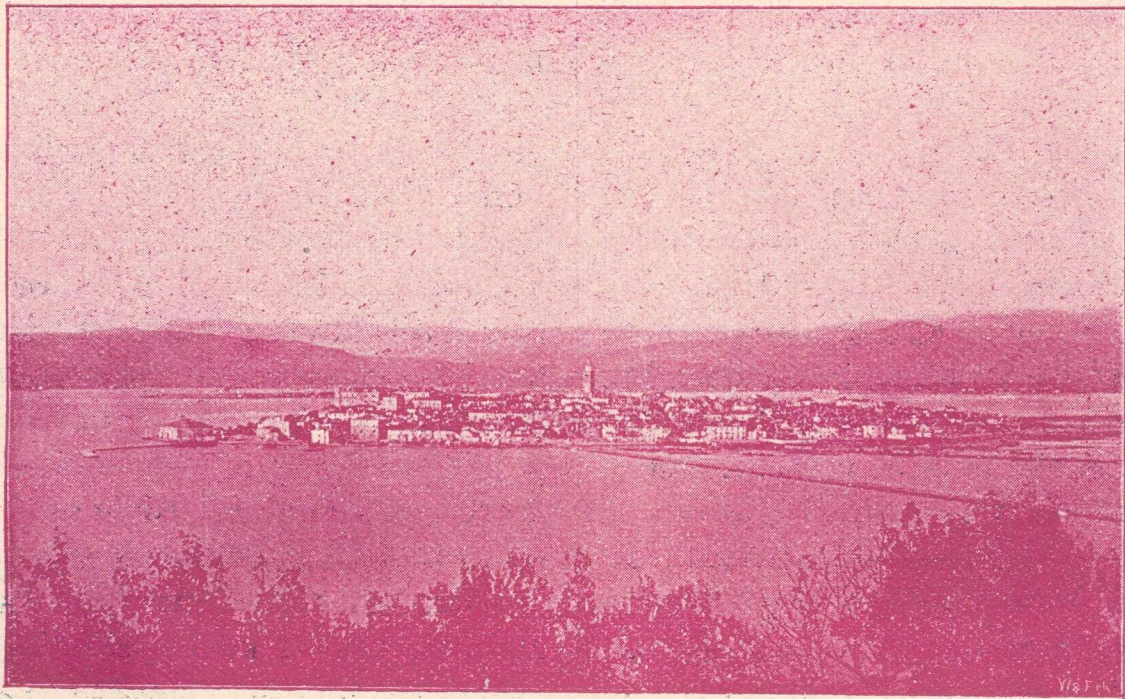
V hiši pa omolknejo. Čudinka trdovratno molči, Tine seveda ne more nobene odriniti, Miha bi že rad pil, Poliçar sam pa tudi ne more vsem gibati jezika, dasi je zgovoren človek. Dokler se torej ne povrne Šimen s Ciliko, riše Poliçar čudne črte na mizo, Tine pokaljuje, Miha pa gleda bokal.

»Kdo bi si bil mislil, da bode te prišli k nam v vas, ko imate doma toliko pivcev?« ogovori Cilika, vstopivša, ter položi kozarec poleg bokala.

»Ker te k nam ni, iskati te je treba doma«, odgovori ji Poliçar ter naliže kozarec. »Ná, pa pij!«

Nova zadrega! Sedaj se pa silijo, kdo bode pil. Poliçar in Tine sta se nadejala, da bode teklo vse gladkejš.

Poliçar že nekoliko razdražen namera, kako je mislil prositi pihov, kako bi potem prešel na Ciliko,

Koper v Istriji.

(Po fotografiji.)

češ, da bi bilo to najlepše velikonočno darilo Repnikovemu Tinetu, in kar je bil še modrega in umnega sklenil povedati.

Kar naravnost torej izpregovori: »Čuješ, Čudinka, da ne bodem govoril po ovinkih — ali daš Ciliko tukaj le Repnikovemu Tinetu?«

Cilika je zardela kakor vrtnica, Tinetu pa je bilo nekako tako, kakor bi mu nekaj sapo zapiralo.

A Čudinka, ki je bila ta dan zelo dušno bolna, skoro ni vedela, kako bi se znesla nad vprašalcem in drugimi.

»Ciliko da bi omožila k Repniku? Le imena mi ne imenuj! Tam moja hči ne bode nikoli! Ali ste čuli?«

Še je govorila, a bolj za-se. Poliçar je natihome vprašal Ciliko, kaj ona pravi na to. Pa tudi tu ni bilo nič.

»Saj slišite, da me mati ne pusté; kaj hočem sama? Kdo bode pa doma, če bi šla jaz proč?«

Poliçar je pomenljivo dregnil Tineta, češ, sedaj je čas, sedaj povej, da Miha lahko dobi pri meni Ciliki namestnico. Toda Tine je že obupal in ni mu bilo

drugega na mari, kakor da bi bil že zopet doma.

»Mati je ne dá, sama neče«, tako je modroval, »drugega mi ne kaže, kakor da pustim ženitev. Dosti nespameten sem bil, da sem se lotil tako kočljive stvari. Nikdar in nikoli več! Nikjer več ne poskusim! Če hočejo, da bodem imel ženo, mora se mi priti ponujat sama na dom. Pa resno, ne da bi se zopet opekel. Koliko sem, neumnež, doma popravil, sedaj pa ne bode nič.«

»Po sili te ne moreva vzeti«, rekel je naposled Poličar Ciliki.

»Jaz ti ne branim«, opomnil je Miha sestra; »kakor se ti prav zdi, tako pa stôri. Mati te ne morejo ovirati. Saj imaš variha Poličarja.«

»Materi vkljub ne bodem ravnala«, zavrnila ga je Cilika proseče, češ, nikar ne spravljal še jedenkrat govornice na prejšnji predmet.

Šimen, ki je skoro vedel, kako se bode končala snubitev, sedel je mirno na svojem mestu. Da bi pa ne bil tako mrtev, kakor ženin, in da bi bilo prej konec praznemu govoričenju, zinil je tudi jedno:

»Kakor vidim, Cilika ne pojde z vama. I, pa drugje poprašajta, kjer imajo več deklet, kjer bi radi oddali jedno ali drugo. Saj vesta, kako po nekje tiščé s hčerami od hiše:

Le proč, le proč od hiše ž njo,
Da ne bo kruha tratila . . . !

Pa kmalu ženitnino napravita, da bode kaj življenja v Zatišju. K nam pa drugače v vas hodita, ne tako neusmiljeno, da bi hotela kar človeka za plačilo. — Pa nikar ne bodita huda, če sem kaj preveč rekel! Ne mislim tako hudo; to mi le iz ust uhaja, kar napačnega pripovedujem.«

»Nama še ne upade pogum«, pritrdil mu je Poličar, »ravnala se bodeva po tvojem nasvetu. Je-li Tine?«

»E—e«, izpregovoril je ženin. Kaj je namerjal povedati s tem, uganil ni menda nihče.

Čudinka je v jedno mer godla in se nerazumljivo srdila. Samo besede: »Repnik — moj rajnik — oba naenkrat —« razločevale so se sem ter tam.

Poličarju je bila potrpežljivost pošla že do cela, zato je vtaknil bokal — seveda prazen — zopet pod suknjo, vstal ter dejal: »Kaj se hoče — no — sva pa opravila.«

Med potjo, ki ni bila dolga, govorila sta s Tinetom jako malo. Žalosten je bil pa Poličar še bolj, kakor Tine.

»Saj sem vedel, da ne bode nič z mojo ženitvijo, pa ste me silili«, dejal je slednji skoro zadovoljno, češ, sam menda že vem, koliko naj se zanašam na svoje slutnje.

Poličarja pa je, dejal bi, nekako skelilo pri srcu, ker ni izvedel stvari, katere se je bil lotil.

III.

Če doma jim dobro ni, žrjavi
Se čez morje vzdignejo; ti z mano
Pojdi srčno si ozdravit rano.

Narodna.

Noben človek ne verjame, kakšno reč je počela Repnikova Neža, ko je zvedela, da je Čudinka odrekla Ciliko.

»Kar hitro se oženi, kjer se hočeš, Tine!« tako je hitela vsa v ognju. »Misljijo, da ne bodeš dobil gospodinje! — Vedno sem trdila, in kakor se je sedaj pokazalo, popolnoma prav, da Čudinovi, posebno ona, ne premišlujejo drugega, kakor da bi nam škodovali in nas dražili. — Čegavo meniš sedaj vzeti, Tine?«

»Jaz sem se že naženil«, odgovoril ji le-ta počasi.

»Moraš se, kaj bi bil tak!« togotila se je teta.

»Meni bi se tudi dobro zdelo«, dodá mati.

»Ako bodeš povsodi tako kasen, zamudiš še sodni dan«, zbadala ga je zopet Neža.

»Oh, sitnost in sitnost, koliko je imate! Da vam povem, jaz se ne bom ukvarjal s hišo, že zaradi ženitve ne, da veste. Matevž, odstopi mi svojo doto in oženi se ti na dom, če te je volja!«

S to izjavo si je kupil Tine ljubi mir. Neža je sicer še nekaj pravila, da je tak, kakor nobeden, pa on je ni poslušal in ji tudi ni odgovarjal. Govoriti se mu je tožilo, zato je sedel k peči na klop in si mislil svojo. Kaj se mu je tedaj kuhalo v glavi, ni znano; toda posebno ljube stvari gotovo niso bile, zakaj gledal je po hiši kakor hudo vreme.

Matevž pa je bil drugačen človek. Večjega veselja si ni mogel misliti, kakor da bi se oženil na domu in lepo kmetoval. Toda rajni Repnik je določil po stari navadi, da bodi prvorojeni sin njegov naslednik. To je bil sklenil precej ob Tinetovem rojstvu, katerega je tudi zato krstil na ime Tine, dasi so imeli skoro vsi svetniki v pratiki več pravice, da bi bili zaščitniki novorojencu, kakor sv. Valentin. Tine je namreč zagledal luč sveta o kresu, pa njegov oče je vsejedno dejal: »Jaz sem Tine, moj oče in mojega očeta oče sta bila Tineta — kdor je gospodar pri nas, bodi Tine.« Tako je tudi bilo.

Da ima Matevž več sposobnosti za gospodarstvo, tega ni tajil nihče, tudi stari Repnik ne. A pravica je bila na Tinetovi strani. Matevž je moral biti zadovoljen s samo doto. Ko pa mu je dal Tine na ponudbo, naj menja ž njim, ni se obotavljal prav nič. In ker je bilo doma za ženitovanje vse pripravljeno, stopil je pogumno pred Poličarja ter mu razložil menjavo z bratom in ob enem poprosil za Meto. Poličar je prikimal, Meta je bila zadovoljna, in

hitro je bilo dogovorjeno in dognano delo, katero Tinetu kratko malo ni hotelo izpod rok.

V kratkem so imeli pri Repniku tako veselo ženitnino, da se je celó Tine jedenkrat zavrtel z Nežo, kar gotovo nekaj pomeni. Čudinovih pa niso bili povabili. Meta je prej sicer silila, tudi Poličar je prigovarjal, češ, recite jim le, čeprav nobenega ne bode, lepše je tako. A Neža in končno še Repnica sta se uprli, da ne in ne. Sovraštvo je pač kakor molj v suknu: čim dalje časa sta kje vseljena, tem težje ju je pregnati. Matevž je sicer miril Meti na ljubo, pa vse ni nič pomagalo. V cerkev gredé ali na potu domov se je odslej Neža vselej dvakrat tako daleč ognila, kot je bila sicer njena navada, da bi se le ne sešla s Ciliko. Pa tudi doma ni mirovala s svojo nagajivostjo.

Nekoč je Cilika prilivala svojim cveticam, katerih je imela vse polno nastavljenih po oknih, in preminjala podpornje in količke, ker cepljenci niso potrebovali visokih, a drugim so bili stari že prenizki. Na nasprotni strani potoka pa je prala Neža neke cunje ter se pomenkovala s sosedo. Dokler sta obirali mlado Repnico, ni bilo čuti besedice čez potok. Potem pa se je ozrla Neža izpod čela proti Čudinovim in opazivši Ciliko, jela je nalašč popolnoma glasno dopovedovati:

»Veš, Špela, tam-le pri Čudinu so mislili, da bomo brez gospodinje, če ne dadó svoje. Lepo te prosim, kolikor jih hočemo, pa bogatejših in boljših! Le ne vem, kaj si domišljuje Cilika; morda méni, da se bodo snubci pulili zanjo, kali? ,Kdor izbira, izbirek dobí' — to bi ji povedala, ko bi jo srečala.«

Cilika je razumela vsako besedico in težko ji je bilo. Kaj je zakrivila, da je govorila o nji tako žaljivo in zlobno

ženska, kateri vendar svoj živ dan ni skrivila lasú? Prepirati se ni hotela z njo, rajša je šla k drugemu oknu, kjer je Neža ni videla. Toda njene besede so ji še vedno šumele po ušesih in izvabliale grenke solze. Šimen, ki je sedel na žagi ter zabijal zagozde po pravih žagarske umetelnosti, opazil je, da si briše oči. Vprašal jo je torej radovedno in sočutno:

»No, dekle, zakaj imaš mokre oči? Škoda je predpasnika, če ga zmočiš.«

Počasi je izvlekel iz nje, kaj ji je storila Neža.

»Saj rada potrpim, moj Bog, če mi tudi kdo kaj reče! Toda ta ženska ima tak jezik!«

»Kar potolaži se in poglej tam-le pri linici, če se ti ljubi, kako hitro bode sitnica vse oprala in pobrala perilnik in korito! Jaz ji bodem že podkuril!« Rekši vzame lopato ter gré, v tla gledaje, proti vodi, kakor bi hotel odmetati nekaj peska pri jezu. Parkrat udari z lopato po kamenju, da glasno zazveni, potem pa zapoje tisto nagajivo:

O joj, o joj, možá —
Nisem dobila ga;
Pa hujs'ga ni na svet',
Kakor moža ne imet'.

Oh! kaj bom jokala,
K' ne pomaga nič to!
Še jedno leto bom čakala,
Če drugo leto kaj bo.

Šimen poje, Neža zadevlje perilo in — kmalu izgine za domačim oglom.

Soseda Špela pa je tudi strahoma čakala, češ, kaj, če še meni podrobi kako podobno. In res bi bil zapel Šimen še nji nekaj, a potolažil se je, ker jo je popihala Neža. Že je imel namreč pripravljeno to-le zabavljico:

Naša Špela se tud' joka,
Se takó grdó drží,
Ker se ji je stresla moka,
Zdaj pa tam solzé točí.

Zvečer omenjenega dne je preklečala Cilika dobršne pol ure v svoji sobici pred ličnim kipom Matere Božje. Lučica, katero je prižigala vsak večer že od mladih nog, migljala je nekaj časa žalostno, pa zopet veselo posvetila. Taki so bili tudi dekličini občutki med molitvijo. Nebeški materi je tožila svoje gorjé in stiske: od kraja so jo težile bridkosti, a hitro ji je nov up poživil pogum. Umirjena je šla k počitku. Ker rodna mati ni skrbela zanjo ter je ni vodila, zatekala se je k 'tolažnici žalostnih' in lahko si je rekla, da ne zaman.

Ne dolgo po teh dogodkih pa se je zgodilo nekaj, kar je vnovič močno poostriilo razmere med Čudinovimi in Repnikovimi: sovražstvo je podnetila zavist zaradi neznatnega dobička.

Leta 1870. so namreč gradili na Gorenjskem železnico. Tu je delal zemljemerec Walter Raddreher ter stanoval do zadnjega časa v trgu pri župnijski cerkvi. A tačas mu je umrla soproga, ki je bivala s hčerjo v malem mestecu ob bavarski meji. Dvajsetletne hčere ni hotel puščati same brez nadzorstva in voditelja, zlasti ne précej po materini smrti, ker je bila sirota preveč zapuščena. Ko je torej pokopal soprogo, vzela je hčer Klotildo seboj na Kranjsko, češ, videla bode nove kraje ter prišla med druge ljudi, pa se bode razvedrila in pozabila hudi udarec. Dosedanje stanovanje njegovo pa je bilo pretesno za oba; pozvedoval je torej v bližnjih selih, kje bi se dobilo prijazno in prostorno bivališče. Čudinov Miha, ki je bil več pri železničnih delavcih kakor doma, zvedel je o tem in povabil Raddreherja, naj se preseli na njegovo domačijo. Sob je bilo namreč pri Čudinovih dovolj praznih, posebne oprave pa zemljemerec ni potreboval, ker je imel za silo svojo.

Walter Raddreher je bil trd Nemec in luteranec. Zibka mu je tekla pred dobrimi petdesetimi leti na Gornje-Avstrijskem. Takrat, ko je vprvič prišel v Zatišje, imel je na temenu že dokaj očiten dokaz, ki je pričal radovednežem, da nekateri ljudje precėj zgodaj oplešé. Drugače pa njegova vnanjost ni bila nič posebna. Zatišenci so dejali, da je nekoliko podoben onemu biriču, ki jih hodi naganjat, naj plačajo zaostale davke; razločeval se je od onega le v tem, da je bil čedneje oblečen.

Tudi Klotildo so hitro obrali pripovedujoč si o nji:

»Tako je nekam bleda, kakor bi ne bila prav zdrava«, menil je Repnikov Matevž. A njegova Meta je razlagala, da so vse gosposke ženske take.

»Za kmetovsko delo bi pač ne bila«, pravila je Neža; »tako je šibka in slabotna; ne prisodim ji, da bi prinesla škaf vode od Poličarja do nas.«

Jezilo pa je Poličarja in zlasti Repnikove, dasi niso imeli potrebnih sob, ker se ni nastanil tujec pri njih, češ, Čudinovi bodo imeli mnogo dobička, mi pa nič. Tudi Meta skoro ni več poznala svoje nekdanje prijateljice Cilike. Zakaj Repnikovi so vedno radi slabo govorili o Čudinovi hiši, razven molččega Tineta. Meti sami se je pa tudi počasi ohladilo prejšnje prijateljstvo. K sosedu ni smela zahajati, ker bi bili vsi godrnjali, zlasti Neža; Cilika si pa ravno tako ni upala k nji. Ločitev pa je, če verujemo Francozu, največja nevarnost prijateljstvu. Poleg tega je jela Meta tudi bolj skrbeti za svoj žep, odkar je hranila ključke Repnikovih shramb.

Kar je bival zemljemerec pri Čudinu, spomnili so se Zatišenci zopet večkrat železnice. Toda že davno so prerešetal to novost in se le redko še kaj pojezili zaradi nje, ker niso mogli tako drago

prodati svojih zemljišč, kakor srečnejši sosedje v savski dolini. Kadar so pa vse jedno sprožili to vprašanje, obravnavali so le še nekatere podrobnosti ali pa so opazovali vso stvar z višjega stališča.

Tak pomenek se je čul pri Poličarju nekaj dnij po Raddreher-jevem prihodu. Dasi je precej dolg in ne spada neobhodno v našo povest, vendar ima nekaj pravice na tem mestu, ker dobro označuje posamezne osebe.

»Kaj dela prav za prav tvoj gostač pri železnici?« popraševal je Poličar Čudinovega Miho.

»Vse delo vodi, sam pa le kaj zapiše sem ter tam«, odrezal se je Miha ponosno, ker je bivala tako imenitna glava pod njegovo streho.

»On je za višjega?« zavzel se je cerkvenik. »Beži, kam! Tega pa ne verjamem, da bi tak človek, ki še naše vere ni, ukazoval našim delavcem.«

»Kje si pa pobral, da ni naše vere?« oglasil se je Poličar.

»Pred cerkvijo so me izpraševali v nedeljo, če se Zatišenci nič ne bojimo, da bi nam toča ne pobila, ker imamo luterance med seboj.«

»Kaj, da je Lutrove vere?« začudil se je Miha v prvo, a potem dejal hladnokrvno: »Da je le drugače miren in da plača, kaj mu hočem?«

»To ni pa nič, kar nam govoriš«, povzel je jezno cerkvenik besedo. »Vsem poštenim ljudem je izpodtika. Še v cerkev ne hodi; pomisli — ob nedeljah, pa ne gré k maši! Jedenkrat se je menda izgubil tje pod kor, pa je gledal kakor riba na suhem in si ni vedel nič pomagati.«

»Ti ljudje imajo svojo vero in naše ne razumejo«, zagovarjal je Miha svojega gosta; »da pa niso posebno pobožni,

lahko povzameš iz tiste stare pesmi o Lutru, ki tako-le veli:

Luter Martin
Je obesil vero na klin,
Se ni očenaša ahtal,
Je le na klobase trahtal.

»Miha ti jo je pa podrobil«, pona-
gajal je Poličar cerkveniku, da bi čul,
kako se bode branil.

A le-ta se je bil nehotoma in pone-
vedoma zeló ujezil ter del srdito: »Kaj
bodem pripovedoval gluhim pravljice!
Ali vam nisem tako dobro dopovedal,
da bi vsak otrok lahko otipal, kako nič
prida so ti tuji priseljenci? Miha pa pravi,
da je to samoosebno. Če k nam pride,
naj tako moli in živi, kakor mi. Kakor
jaz menim in izprevidim, moralo bi biti
tako. Ali ne?«

»Nikar tako jezno! Ti me nisi po-
polnoma razumel«, popravljal je Miha
smejé se. »Saj tudi meni ni všeč, da
ne pozná nobenega Boga. Ako ne hodi
v cerkev, naj bi vsaj doma kaj pomolil
po svoji veri, pa še tega ne stori. Zato
je pa tudi revež, dasi gospod. Po za-
služku je prišel semkaj, sicer bi pa
revo prodajal doma. Godi se mu, kakor
meni, kadar grem na tuje. Samo jaz
se hitro privadim jezika in ljudij, da
mi je krajši čas. Ta je pa že leto
dnij v našem kraju, pa ti ne zná pet
naših besedij. Sam je pravil, da jo bode
hitro pobral, kadar dokončajo železnico.
No, pa naj le gré, jokalo ne bode nihče
po njem. Pošteno me je ujezilo, ko mi
je govoril, da naši ljudje niso tako ra-
zumni, kot drugodi. Kaj mari ne gremo
po vsem svetu, in povsodi nas imajo
radi in poprašujejo po nas.«

»Le malo naj to pripoveduje, ako
neče, da meni kaj neumnega v glavo
ne pade«, pretil je cerkvenik; bil je
namreč s temi besedami nekoliko žaljen.
»Kaj mari ne vemo, da se Francoz in

Prajz vojskujeta? Ali ni to dovolj ve-
liko za nas, ki ne pridemo nikamor?
Pa mi tudi vemo, zakaj je hudo na
svetu in zakaj so vojske. Gotovo vam
je vsem znano ono prerokovanje, ki
napoveduje hude čase ondaj, kadar bodo
nosile ženske konjske glave, in kadar se
bodo podile po polju železne kače.«

»I, kaj ne bi vedeli tega?« počel je
razlagati Poličar. »Staro prerokovanje
je to, sila staro, sedaj se pa uresničuje.
Ali morda niso res ženske — gosposke
mislim — s tistimi kupljenimi lasmi
take, kot bi imele pravcate konjske glave?
Poglej hčer tega zemljemerca, — kako
jo že kličejo, Kotlina ali Kotlinda — pa
se bodeš prepričal, ako ne veruješ! Že-
leznice so pa one železne kače. Jaz sem
bil jedenkrat pri Vidu, ko je bil še v
Ljubljani v šolah, in videl to novost:
kot bi se bil zapodil sam vrag, tako ti
je šinila dolga vrsta vozov in se urno
zavila, da sem šel za zlomkom komaj
z očmi. E, včasih so ljudje vse več ve-
deli, kot dandanes; pa še sedaj kdo po-
vej, kako bode na svetu za petdeset ali
sto let, če moreš.«

»Ljudje so zmeraj slabejši; če bi da-
nes tudi kdo kaj prerokoval, saj bi si
nič tako ne zapomnili, kakor so si svoje
dni. Včasih so ljudje dolgo živeli: osem-
deset let ni bilo nič nenavadnega, in bili
so korenjaki. Sedaj pa vse peša: pet
križev ima na hrbtu, pa že groba išče;
kdor pa učaka svojih šestdeset ali se-
demdeset, skoro nima vrstnika. In ko-
liko so sedaj manjši! Prepričan sem,
da prav res še pride dôba, ko bodo
štirje mlatili pod mernikom, kakor na-
povedujejo.« Tako je hvalil Miha stare
čase.

»Tega ni povedanega v prerokovanju,
kakšni merniki bodo tedaj«, vmešal se
je zopet cerkvenik, da bi pokazal svojo
modrost.

»Tisto je pa tudi res«, pritrdil mu je Gorjanec, ki je bil proti koncu pogovora prisedel k govorniku. »Veš, cerkvenik, ti govoriš prav umne besede. Meni pa že dolgo časa nekaj roji po glavi, toda čim bolj premišlujem, tem bolj sem radoveden.«

»Pa menda ne ugiblješ, kako bi iznašel tako pipo, ki bi vedno gorela, da si jo le jedenkrat natlačil«, podražil ga je cerkvenik.

»E, kaj tacega mi ne bomo doživeli«, ustavljaj se je prejšnji, »dasi bi bilo to meni koristneje, ko ne vem kaj. Pa ker si me ravno spomnil, no, pa mi ga daj polno pipo. Že sem premišljeval, kako naj bi te poprosil, ná, pa mi besedo skoro iz ust vzameš.«

»Koj bi te lahko na laž postavil«, razveselil se je cerkvenik ter mu postrežljivo molil še dokaj rejeni tobačni mehur, »ker tajiš, kot ne bi bil premišljeval o pipi. Toda, ker si se menda namenil vprašat še kaj bolj modrega, no, pa zini, da bode kaj govora.«

»Ne res, tukaj-le krčmarju pravimo Poliçar, meni pravite Gorjanec«, tako je pričel Gorjanec ter zadovoljno polnil svojo obilno pipo s tujim tobakom, »hudirja no, dejal sem si že večkrat, kako pa bi se neki reklo našemu cesarju? Francoz ali Lah ga ne more imenovati, naš, kakor imamo mi navado; ravno tako se mi zdi, kakor če se moja stara kdaj pogovarja s sosedo: takrat seveda me obira, češ, naš je tak pa tak. Vendar, kadar se drugi ljudje pomenkujejo o meni, pa ni dovolj sama besedica, naš; sem ter tam že rabijo moj hišni priimek Gorjanec, čemu bi mi bil sicer? Ko sem torej to stvar natanko premislil in preudaril, dognal sem, da mora imeti naš cesar tudi kak domač ali hišen pridevek, ali kako bi že rekel, da bi ne bilo prenerodno. Saj menda Lahu tudi

pravijo doma, naš, tukaj ga pa vsejedno kličemo za Laha. In vendar še nikoli nisem slišal, da bi kdo drugače rekel, kakor: naš je stepel Laha, ali: Prajz se puli s Francozom.«

Miha in Poliçar sta se muzala preprostemu dopovedovanju. Cerкvenik pa je bil v tej stvari tak revež, kakor Gorjanec, pa se je vkljub svoji nevednosti precej začel učeno meniti in v nič davati sopivca.

»Naš je tako imeniten, da vsi brž vedó, o kom je govor. Čemu mu bode neki kak kmetovski priimek, kot je recimo tvoj? Ali ni dovolj, da je cesar? Saj tudi meni ni treba drugače reči, kakor cerkvenik, pa vé vse Zatišje, kdo pozvanja med mašo in zvoni delapust ali poldne.«

»Pa meni še sedaj neče v glavo, da bi se mogla dva tuja cesarja kar tako meniti o našem, saj sta sama tudi cesarja. — Buzarona, še nekaj ti povem: v župniji ste štirje cerкveniki. Pa pridi kdo in reci: naš cerкvenik je umrl: živ krst ne more reči, da si ti, čeprav si naš cerкvenik. Pristaviti je treba zatiški, potlej vé človek, pri čem da je, in podobnega dostavka pogrešam pri našem cesarju.«

Cerкveniku je že presedala Gorjančeva bistrournost, skoro ni vedel črhiniti nobene več. Zmagati se pa ni dal in o pravem času se je spomnil nečesa ter ponosno dodal:

»Misliš, da so vsi ljudje tako trde glave, kot ti? Kar sem trdil, trdim še vedno: če pripovedujejo kaj o našem cesarju, pravijo, naš. Kjer pa to ne zadošča, povedó še bolj natanko, tako namreč, kakor se poje:

Oh, kaj si je zmisil naš cesar, naš kralj!

Besedici, naš kralj, sta Gorjanca močno zbegali; a pravočasno mu pride na pomoč Miha, ki je s Poličarjem vesel po-

slušal zanimivo pravdo, in zavrne cerkvenika:

»Ta se ti pa ni posrečila. Ali res ne veš, da smo Avstrijci, da se naš cesar imenuje avstrijski?«

Nič ni bil vesel pojasnila učeni cerkvenik in košato se je odrezal:

»Ne bodeš, Miha, ne! Zakaj pa moli v litanijah za našega cesarja, ne pa za avstrijskega?«

»Miha trdi pravo; ako njemu ne verjameš, prinesem ti koledar družbe svetega Mohorja«, izpregovoril je Poličar, »tam se bere v rodopisu cesarske rodovine tako-le: „Cesar avstrijski: Franc Jožef I., rojen l. 1830. itd.“«

»Če je pa tiskano, potlej je pa zastonj vsaka beseda«, dejal je Gorjanec, čegar vedoželjnost je bila nasičena. »Veseli me pa vendar, da sem za gotovo zvedel to stvar, vsaj ne bodem več po nepotrebnem mislil in mislil, nazadnje pa še nič ne vedel.«

Cerkvenik pa je bil nevoljen, ker so ga tako ugnali, da se kar ganiti ni mogel. Jezno je omolknil ter vrtil kozarec med prsti. Da bi ga oživil, poprosil ga je Miha, ne bi li stesal majhnega čolna, da bi se zemljemerčeva hči ž njim vozila po potoku. Nad Čudinovim jezm namreč, kjer se je voda nabirala, bil je potok globočji in prav pripraven za veslanje, ker se ni bilo bati, da bi čoln kam zanesel.

»Sinoči me je vprašal gospod«, tako je govoril, »ali vem za kakega tesarja. Ko sem mu brž tebe ponudil, naročil mi je, naj se kar sam s teboj zmenim. Že zjutraj sem se ravnal k tebi, potem pa sem odložil, češ, saj ti še desetkrat lahko povem.«

Le kdor je tako dobro poznal Miho in cerkvenika, kakor Poličar in Gorjanec, razumel je popolnoma zadnje besede. Miha je namreč po svetu hodeč ujel

nekaj nemških besedij, tako, da je za silo tolkel zemljemerčev jezik ter se lahko ž njim pogovoril. Cerkvenik pa je bil ob nekaterih prilikah tudi tesar, kadar namreč ni imel dela v cerkvi — in tega je pri podružnici malo. O njegovi tesariski ročnosti so pričali skoro vsi zatiški plotovi, nekaj zibk v vasi in par Poličarjevih stolov. Čolna pa do takrat ni stesal nobenega, in težko je verjeti, da bi prišel tak izpod njegove roke, ki ne bi puščal vode. Ako bi bil tak, kakoršni so bili njegovi dosedanji izdelki, lovile bi se bile ribe brez mreževanj. Toda na to mož tačas ni mislil, dasi se je odločno uprl Mihovemu naročilu:

»Za ljudi Lutrove vere ne bodem prav ničesar delal. Molitvic naj se uči dekelce doma, molitvic, ne pa da bi vodo brodilo!«

»Silil te ne bodem, bode že drugje tudi dobila čoln. Samo potlej mi pa molči! Nečem, da bi se reklo, Miha mu je nevoščljiv ali kaj takega.«

»Nečem ter nečem, pa je«, trdil je še zmeraj cerkvenik. »Tisti krajcarji me ne bodo boleli, naj jih zasluži, kdor hoče.«

Raddreherjeva hči se je pa vkljub temu teden pozneje vozila v vrbovi senci po potoku. Oče ji je preskrbel pisano barvan čoln od drugodi, ker ga v Zatišju ni nihče naredil. Dobro je pa znala veslati, tako, da se ji je še Repnikov Tine čudil, ki se vendar ni zmenil z lepa za kako stvar. Od dné do dné so se ji bolj rdečila lica, in vidno je bilo, da ji dobro tekne sveži gorski zrak. Nič se ji ni tožilo po domovini. Materino smrt je pozabljala ter se izkušala zabavati, kolikor se je dalo. Zjutraj je hodila sedevati na klopico, katero ji je bil zbil cerkvenik v Čudinovem gozdu na precēj vzvišenem kraju, odkoder se je videlo vse Zatišje kakor

pod nogami. (Mož slučajno ni pomislil, da luteranski denar tudi plača Poličarjevo vino, sicer bi se ne bil tako spozabil, saj se še pred kratkim ni dal pregovoriti zaradi čolna.) Pozneje, nekako okrog desetih, bivala je Klotilda navadno v svoji sobici, igrala na citre ter tudi pela.

Petje je Čudinovemu Šimnu še dokaj ugajalo, citranje pa nič kaj ne.

»Tako počasne dela, kakor moje stope. Vsak cigan naredi bolj poskočno.«

Ciliki je bilo pa vse zelo všeč, in rada bi bila ob nedeljah kaj pokramljala s tujko, toda kako, ko se nista razumeli? Saj sta često poskusili, pa ni šlo. Nemka je govorila svoj jezik, Cilika pa je odgovarjala v svojem:

»Moj Bog, jaz ne vem, kaj pravite.«

Postrežnica, ki je bila Korošica, raztolmačila jima je toliko njih misli, da je nanesla Cilika potrebnega živeža.

Zemljemerec sam pa je bil redko doma. Obedoval je pri tovariših, samo zvečer je prihajal k hčeri. Tudi njemu se je dolinica močno prikupila ter mu rodila neki načrt.

»Kako ti je všeč ta kraj?« izpraševal je nekdam svojo jedinko — seveda v svojem nemškem narečju.

»Vedno bi rada tukaj ostala, samo če bi ljudi razumela«, govorila je hči. »Kadar se povrnem domov, spominjalo me bode zopet vse rajne matere; tukaj se lože otresem vseh neljubih in žalnih spominov.«

»Morda se še tukaj naseliva. Ko bi se namerilo, da bi mogel kupiti toliko sveta, kamor bi postavil žago in hišo, ne bi se vrnil tako brž v domovino. Koliko je tukaj lesa, saj si že videla! To bi se denar delal! Samo da bi začel!«

Odslej je bila Raddreherjeva glava vedno polna teh mislij. (Dalje.)

Očetova tajnost.

(Povest. — Spisal Slavoljub Dobrávec.)

I.

Nepo majnikovo dopoldne je. Po ulicah tržaškega mesta vrví veselo življenje. Mnogo ljudi se sprehaja ob morju, kjer se zibljejo pripeti silni parniki, pravi morški velikani. Tam-le blizu Lloydove palače se stiska mal parobrodič »Justinopolis« prav k bregu. Sajav dim se vali skozi dimnik iz njegove notranjščine. Že drugič je zažvižgal. Ljudje hité po ozkem mostiču na njega krov, mnogo

sprehajalcev čaka, da vidi, kako parnik odide. Nekateri so spremili do tu-le svoje znance, da bi jim še poslednjič segli v roko, poslednjič zamahnili z beloruto v slovo in — veselo svidanje. Saj je to parnik, ki prevažja potnike iz Trsta uro daleč v bližnje istrsko mesto Koper in nazaj.

Na krovu srečamo mnogovrstne ljudi. Tu se stiskajo marljive Istranke, pripovedujoč si, kaka je bila danes kupčija s kruhom (bigami¹⁾), mlekom, zelenjavo

in cveticami, katere so imele zjutraj na mestnem trgu. Prešerni laški mornarji jih večkrat motijo v teh pogovorih ter jih preganjajo iz kota v kot, nazivajoč jih z neizbranimi izrazi, kakor da reve zaradi svojega rodú in jezika niso njim podobne stvari božje. A ženice so vajene takih neslanostij, vaje ne so trpeti in — molčati.

Toda pustimo ta nemili prizor in poglejmo tje v drugi konec, kjer imajo prostore in sedeže tako nazvani „ekstra“-ljudje.

Na tem koncu krova je prostor nekoliko snažnejši, človek lahko vzame pričenat stol in sedé opazuje morje, krasno morsko obrežje, srečujoče ladije in parnike, a tudi svoje sopotnike. Naš parnik je že odrinil od kraja, zapustil nesnažno morje v tržaški luki in se spustil kakor labod na zelenkasto-modre valove mimo svetilnika proti rtu »debele pike« (punta grossa). Ker je vreme lepo, mudi se skoro vsak potnik rajši na krovu nego v zaduhlih notranjih prostorih. Kdor hoče, ima danes lepo priliko, da opa-

zuje tukaj različne obraze, zlasti še laško nprav. Tam prav na nosu parnika stoji zal mladenič ter zre nepremično v morje pod seboj. Solnčni žarki divno odsevajo

Japonska cesarica.
(Po fotografiji.)

z morske gladine, da se blišči skoro odveč očesu. Za nekaj časa se ozre mladenič po ljudeh, stopi na mostič pozdravit znanca kapitana in krmarja. Izpregovorivši ž njima nekoliko besed ugleda spodaj dragoceno oblečeno gospo

in še skrbneje opravljeno njej podobno hčerko. Prej sta bili v spodnjih prostorih, zato ju mladenič ni bil opazil. Urno stopi k njima. Najprvo ga je zagledala mati.

»O, signor Vincenzo, vi tukaj! Ali prihajate z Dunaja?« in obe sta hiteli segat mu v roko. Hčerka je zardela, ko ji je Vincenzo lahno stisnil desnico. Saj je lepo, če so dekleta sramežljiva.

Ostal je pri ženskah, dasi mu je bilo skoro žal, da ne more, vračajoč se v domovino, do cela se naužiti pogleda po znanih holmih na zelenem bregu, po sto in sto stvaréh, katerih se spominja še iz zorne mladosti. Še nikdar ga ni vse zanimalo tako kakor danes. Izpremenil se je, jako izpremenil.

Najimenoitnejši rodbini v koprskem mestu sta Marinijeva in Gorčičeva. Naš znanec Vinko Gorčič vrača se zaradi očetove želje iz cesarske stolice v svoj rojstveni kraj. Pretrgal je pravoslovno učenje, zapustil je šolske znance, ž njimi tudi lepo dijaško življenje, a na Dunaju je pustil, kar je najvažneje, sebe, starega človeka, kakoršen je bil prej. Ker je dovršil srednje šolske nauke na laškem gimnaziju, navzel se je bil od svojih tovarišev tudi laškega duha in onih laških nazorov, da je treba prezirati vsakega človeka, ki ni Lah po rodu. Na domu je sicer njegov oče vendar še kdaj govoril ž njim v svojem rodnom jeziku, a naposled se je mladi Vinko tudi tega sramoval. Ta grda napaka se ga je držala še nekaj let na Dunaju. Lani pa je slučajno dobil med akademično mladino soimenika in sorodnika po svojem starem očetu iz Kranjske. Večkrat sta se shajala, večkrat skupno obiskovala zabavne večere slovanskih društev, in Vinku so se po malem odpirale oči: kdo je? Z vsem srcem se je potem oprijemal ljubezni do svojega

slovenskega rodú in čim dalje bolj spoznaval njega dobre lastnosti, njega slabe strani, in krivice, ki mu jih prizadevajo drugi.

Slovenski njegovi sošolci so bili novega Pavla neizrekljivo veseli.

Odtodi pa je izvirala izpremema tudi v življenju mladega pravnika. Zato se ni mogel več tako odkritosrčno zabavati z gospo Marinijevo in njeno hčerko Angelino, ako tudi je dobro vedel, da bi oboji stariši radi videli, ko bi bila »lepa« Angelina prej ko prej njegova zaročenka.

Parnik je že zavil naravnost proti starinskemu Kopru. Osiveli stolp sv. Nazarija, nekdanj mogočna in častitljiva priča benečanske slave, zdel se je danes Vinku tudi neki tožen pomnik minljivosti. Toliko krasnejši so se mu zdeli prijazni zeleni hribci z oljčnimi drevesi, lepi zeleni bregovi z raznovrstnim sadnim drevjem in plemenito vinsko trto.

Na mostiču zopet zabrlizga piščal z močnim glasom — parnik krene v pristanišče. Nekaj ljudij ga čaka na bregu.

»Častita gospa«, pravi Vinko, »prosim, da mi poveste, ali biva moj oče še v mestu, ali se je že preselil v vinograde na Božjak?«

»Na Božjaku je že dva dni«, odgovori hčerka prav nezadovoljno, ker ni vprašal nje. Vinko je takoj spoznal vzrok temu, vendar jo je vljudno zahvalil. (Lahi so v obče vanju vljudni, a zahtevajo to tudi od drugih.) Nehoté je pogladil z roko lepo rmenkasto svojo brado. Angelini se je zdel v tem trenutku, dasi se je hudovala nanj, vendar prikupljiv in prijazen.

Kratko in ljubeznivo se je poslovil od svojih sopotovalk, pozdravil tega in onega znanca ter skočil na voz, ki ga je čakal na bregu. Naglo je zdrčal potem po cesti preko plitvega morskega zaliva na nasprotno stran, kjer se mu

je izmed zelenega drevja in vitkih cipres kmalu zabliščala nasproti lepa očetova hiša — mično letovišče — Vinkov dragi dom.

Njegov oče, Fran Gorčič, je živel po zimi v mestu, ostali del leta je pa prebil v svojih krasnih vinogradih na Božjaku. Frana Gorčiča oče se je bil naselil v mestu kot preprost Ribničan in prodajal lonce. Sreča ga ni zapustila do smrti in imovina se mu je množila. Kmalu je začel večjo trgovino z mešanim blagom, privadil se v laščini majati jezik in polagoma tudi kazati, da nekaj plača, in pozneje, ko so se leta njegovega bivanja v mestu pomnožila že na tretji križ, pokazal je včasih, da tudi nekaj velja. Tedaj še ni bilo nesrečnega prepira zastran jezika in narodnosti; ljudje so imeli radi dobrovoljnega in šaljivega „Kranjca“. Ko mu je dorastel sin, poslal ga je v šolo; pozneje je moral mladi Fran s sinovi odličnih meščanskih rodbin tudi na vseučilišče, odkoder se je vrnil kot cesarski politični uradnik. Na prvo službo so ga vmestili v dalmatinsko mesto D.; ž njim pa je bil naseljen v isti kraj prijatelj in sošolec Giacomo Marini k sodišču. Oba sta bila vesela, da se je tako zgodilo. Fran Gorčič je bil tedaj še živahen, vesel in odkritosrčen, kakor njegov oče, Marini pa bolj prilizljiv in ne tako odkrit.

V Dalmaciji sta ostala oba več let. Gorčič si je bil tam doli tudi izbral soprogo, ki mu je kmalu umrla; drugi so poleg tega trdili, da je prej z nekom zbežala od njega.

Po smrti svojega očeta se je vrnil domov in prevzel posestvo. Tedaj se je tudi drugič oženil, a tudi druge žene se ni dolgo veselil. Porodila mu je sina Vinka in umrla. Pozneje je prišel na dom še Marini, in stara prijatelja poprej, ostala sta tudi poslej.

II.

Na pragu je stal osiveli oče in težko čakal, da bi skoro stisnil roko sinu, ko je slišal ropotajoč voz s ceste navzgor. Leta so ga že sklonila, zato je pozval sina domov. Kdor ga je poznal pred štiridesetimi ali še pred tridesetimi leti, ne bi v njem sedaj več spoznal nekdanjega živahnega Frana Gorčiča. Še najbolj zadovoljen je bil tu na Božjaku, na samoti.

Tako stoječemu na pragu so prišle naproti kokoši, celó stara koklja je pripeljala svoje krdelo, in hišni maček se je hotel približati gospodarju; a danes ni imel za-nje grižljaja, ni imel za-nje prijazne besede. Naglo zapodi te prijatelje od sebe, da se je z velikim vriščem vse razgnalo. Tudi mačku je bil to dovolj glasen opomin, zato se je molče umaknil na bližnja drva, razleknil se na solncu in ne meneč se za gospodarjevo dobro ali slabo voljo kmalu glasno zadremal. Hotel je menda reči: »Kaj se jaz brigam za to!« Starikava kuharica pride vprašat, kje da izvoli gospôda danes obedovati. Gorčič ji kratko odgovori in se obrne v stran. Kuharica odide. V tem se prikaže voz. Vinko skoči k očetu, poda mu roko in krepko stisne ogorelo desnico, potem pa reče slovenski:

»Dober dan, oče! Da ste mi zdravi!«

Starec ga sicer nekako čudno pogleda, vendar vidnega veselja na obrazu ne more skriti. Za roki se držeč stopita v hišo in dalje v gosposki opravljeno obednico, kjer je že čakalo kosilo.

Ne bomo na dolgo razkladali, kaj sta neki govorila oče in sin. Oče je bil jako vesel, da zopet vidi svojega jedinca, saj je bil ta njegov ponos; sin je pa tudi očetu vse zaupal. Povedal mu je vse, kar bi ga utegnilo količkaj zanimati, povedal mu je tudi svojo izpremembo v mišljenju. Očetu je bilo celó nekako

všeč, da je sin krenil na to pot. Včasih je z nekim ponosom sam pripovedoval, da je bil njegov oče nekdanj reben ribniški lončar, ki si je pa s pridnostjo in varčnostjo pomagal na boljše.

Popoldne je Vinko pogledal to in ono na vrtu, potem sta z očetom stopila doli k morju, odvezala čoln, in Vinko, kot pravi sin morskega brega, je prijel za veslo in v tem hipu sta bila z očetom nekaj sto streljajev od brega. Krasen pogled je od tu na severni istrski breg, na pečinasti Slavnik, tje na tržaški rob, na strmi Nanosov nos na Kranjskem. S severa doli gledajo velikani julijskih planin, od severo-zapada sem pa zobčasti hrbet tridentinskih gorâ. Tje na zapad se širi nedozirna morska planjava, ki se blišči v večernem solncu. Val pri valu miglja in se leskeče kakor biser na dragoceni tkanini, val za valom hiti mimo čolna, kakor hiti čas življenja v večnost.

»Oče, krasna je ta zemlja, krasna naša domovina!« vzklikne Vinko. Starec je zrl nemo pred-se in molčal. Ti prizori so budili v njegovem srcu drugačne spomine — spomine srečne mladosti, ko se je tako mlad, kakor sedaj njegov sin, vozil ob kršnem dalmatinskem obrežju, lovil ribe in sanjal o srečnem življenju v prihodnjih letih.

Solnce je zlezlo počasi v morje in tihi mrak je legel na zemljo. Kmalu je bil čoln zopet na prejšnjem mestu pod hišo. Skozi vrt sta stopala oče in sin počasi domov.

Zvečer so ju razni pogovori zamotili, da sta ostala dalj časa po koncu, nego sta mislila, in Vinko bi bil še pripovedoval o svojih dunajskih tovariših, o slovanski navdušenosti in o sto drugih stvaréh, da ga ni oče opomnil, da treba iti počivat.

Dasi prvi večer zopet pod rodno streho, vendar ni Vinko še dolgo zaspal. Otresel

je za nekaj časa šolske skrbi in skrbi za življenje na tujem. Seveda se je, ponavljajoč v duhu dolga leta svojega bivanja v prestolnici, spominjal marsikaterih šale, veselega dogodka in dijaške zabave; če je pomislil na bodočnost, zdela se mu je nekako prazna. V teh mislih je zaspal.

Kakor nekdanj njegov oče, bil je tudi Vinko vesele nravi, in ker je bil res prikupljive vnanjosti, imeli so ga radi v vseh družbah.

Ko se je drugi dan vzbudil in pogledal na uro, nasmehnil se je radovoljno, ker jo je tako dolgo »vlekel«. Oče je bil že pri delavcih, in kuharica mu je prinesla po prstih zajutrek v sobo, ker je mislila, da še spi. Kmalu se je opravil in namenil za očetom. Ker ni dobro vedel, v katerem kraju so delavci, pokliče starega Mateja, da mu ide pokazat.

Matej je bil pri hiši, odkar Vinko pameti. Zastran pohabljenega noge ni mogel opravljati težkih opravil, pomagal je pa pri hiši, kakor in kjer je mogel; še več: gospodar ga je imel za svojega zaupnika in namestnika.

Udarila sta jo na levo gori po rebri in prišla kmalu pod hribec sv. Marka. Ko je bil Vinko še mlad, hodil je mnogokrat na ta griček; tudi danes ne more drugače, da ne bi stopil gori k podrti cerkvi in se naužil lepega razgleda na mesto in okolico. Tam v sinji daljavi na zahodu je videti takrat, ko je morje mirno in nebo čisto, neki medlosiv stolp — stolp sv. Marka v Benetkah. Gotovo so za beneškega gospodstva od tu opazovali novi laški uradniki in naseljenci dušo slavne republike in »morsko kraljico« — Venecijo. Danes je tukajšnja cerkva v razvalinah, mah jo porašča in bršljan. V vogelni kamen je vdolben benečanski grb: sv. Marka lev

gleda izza odprte evangeljske knjige nepremično v božji svet. Brezozirni gaber ga že objemlje s svojimi vejami in kmalu ga zakrije popolnoma.

Na zemlji ima vsaka reč svoj čas, tako je uredil modri Stvarnik že v začetku.

Vinko in njegov spremljevalec nista dolgo gledala na hribu, ko se je prikazala po stezi sem dvanajstletna deklica z velikim šopom cvetic v roki; v naročju pa je imela polno trav in zelišč. Ustrašila se je neznanega gospoda in počakala nekoliko za grmom. Kmalu za njo pride, ničesar hudega sluteč, prav brezskrbno mlada gosposka ženska.

»Zakaj si se ustavila, Milka? Ali si videla volka?« vpraša šaljivo tujka deklico.

»Ne, gospodična. Neki gospod je tamle na hribcu, pa sem vam hotela povedati«, odvrne deklica bolj potihoma.

»Gospod?« reče tujka prestrašena. »Morda je pa celó gospodar tega zemljišča. Hud bode, ko zagleda, da sva teptali travo in trgali cvetice. Kje pa je? Morava se opravičiti.« To izgovorivši stopi močno zardela, vendar pogumno naprej. Ko pa ugleda Vinka, malo da se ne ustavi. Tega ni pričakovala. Najrajša bi se udrla v zemljo, a sedaj ne more nikamor.

»Prosim gospod, da nama oprostite«, začne boječe. »Mogoče, da je ta senožet vaša. Pač škodo sva vam napravili. Prosim, samo sedaj nama odpustite.«

Vinka je ta prikazen očarala. Slišal je, da je gospodična govorila prej z deklico slovenski, sedaj ž njim pa italijanski. To se mu je zdelo čudno.

Ker je ravnokar gledal tje na beneško stran in premišljal nekdanjo slavo republike, šinila mu je v glavo misel: Glej, to je vizija — prikazen: vznesena ženska postava v belem slamniku je nekdanja Venecija, deklica s cvetami pa njen genij. Vendar, ker ga je dvoje modrih očij tako proseče gledalo izpod kostanjevih kodrov, čakaje odgovora, zavé se Vinko nenavadnega položaja in odvrne vljudno slovenski:

»Da, gospica, ta senožet je mojega očeta; zaslužno kazen vam pa tudi jaz lahko naložim in sicer, da deklico poučite, da po naših travnikih že zdavnaj ni več volkov.« Vinko se prav ljubeznivo nasmeje, gospica pa tudi ni mislila na tako kazen, zato se je še nekoliko opravičila ter odšla z deklico naprej.

»Kdo je ta gospodična?« vpraša zvedavo spremljevalca.

»Učiteljica.«

»Odkodi?«

»Tam le s Hribovca.«

»Tako; pa todi bere cvetice?«

Matej videč, da ustreže gospodu, če še kaj več pové o nji, pravi:

»Ljudje jo imajo radi, ker je dobrega srca, prava dobrotnica bolnikom in siromakom. Kolikor more, pomaga vsakemu revežu. Z materjo živita neki jako skromno. Oni dan mi je pripovedovala neka mlekarica s Hribovca v mestu, da ji mati že dalje časa boleha, reva. Iz cvetic pa napravlja domača zdravila.«

Vinko ni vprašal nič več, molcé je stopal za Matejem; misli so mu bile drugodi.

(Dalje.)

Sonetje.

9. Gorjé.

Kot vodomèt, kedàr mu zev dušnika
Zaprè vrtnár, otóžno sam postaja,
V osrèju mračnem curek mu razgraja
In stene trdni bran srdit razmika,

A ko razmakne kruta se zatika,
Zažuborí, vrvrá, šetalce baja,
V iskréih kapljah solnčni sòj razkraja
In kot blestéča mavra se svetlika.

Gorjé — doklèr jo némi molk okroža —
Takó se v duši pevčevi razburka,
Preté, da prsij mu vezi razdene.

A če trpeče srce se odklene,
Razlije v pesem strastna moč se curka,
Čarôbno pevca in slušalce boža.

10. Microcosmus.

Po nebem solnce se valí oboku,
Krog solnca plôve zemlja hitrobéžno,
O zemlji luna suče se vrtéžno,
Preminjajoč se v vednem krogotoku.

Vrté svetovi se. Zaman po vzroku
V daljavo se obrača nedosežno
Modrost brljáva z znanostjo betežno,
Ki duh človeški ji spočél je v stoku.

Kedór pa v srca úmno pôgled dvíže,
Svetôvnim nič ugankam se ne čudi,
Skrivnostij polno dosti gleda bliže:

Vrtí se svet prečudni v prsih tudi,
Ki mnoge smrtnikom napravlja križe,
A proumeti ga — zamán so trudi.

11. Klevetniku.

Če kakadúj košato se razpéri,
Na pótnika, ki mimo gré, se dviga,
Grdó kričí, z glavó in vratom miga:
Kedó, prijatelj, mu to zameri?

Kedór želí, izlahka se uveri:
Le tó lepéče, čemur drug uči ga,
Ker kakadúj po rodu je papiga,
Lepôt jezika nima na izbéri.

Takó nikàr mu ne jemljite části —
Klevétniku, ki kruto me napada,
Zakaj sam sebe nima on v oblasti!

Po sili miga mu klevetna brada,
Ne more siromák si kàj od strásti,
Ki um in srce mu in jezik vlada!

12. Novi sonetje.

Sonét — podoba postelje Prokrusta!
Resnica to je, ali reč preteta,
Zakaj slovenskim pevcem brez soneta
Najlepša zbirka zdí se nekam pusta.

Kaj pravim vam, prisilimo mi hrusta,
Da póstelj se prenaredi presneta,
Da zdaj bo stisnena in zdaj razpéta,
Kot ukazála pevcev bodo usta!

Če mislij lepih ti ne bo iz glave,
Kar póstelj stisneš, na primér do tukaj,
Sonete pél nam pevec boš — krnjave!

A kadar ti ideja se razblini —
Pogúm! Na pèti môško se zasúkaj,
Vsaksebi brzo pósteljo porini:

Povzdigovali bodo do zvezdâ te,
Slavili pevca te — na glas zaúkaj!
Ki prvi pél sonete si repáte!

13. Moja lira.

Čemu bi trupal liro, če ljubezni —
Ljubezni mi Petrarke peti neče?
Iz srca pevcu svoja pesem teče,
Zvení na liri v harmoniji zvezni!

Navdihnili so tega boji jezni,
Junake lira pôje, slavne mēče;
Če bôl življenja pevca v srce peče,
Ječí iz strun o sreči nedosezni.

Čemú bi trupal liro, dokler pôje,
Kar tare mi srcé in kar ogreva,
Njegov odmev le v glasih razodeva?

Ko péle več ne bodo strune moje,
Kar bom trpél, kar bom želél in upal,
Tedaj nezvesto liro bom raztrupal!

14. Morska vôžnja.

Na barko potnik mladi se ukrca,
Prijateljem roké veselo stiska,
Ko dvigne sidro se, glasno zavriska,
V očéh se jasnih upanje mu zrca.

A gnjev izbruhne mórja, ladježrca,
Zatúli vihra, rjóve, žvižga, piska,
Udarja tresk na tresk in blisk se bliska
In pláho se umika up iz srca.

Življenja ti si, morska vôžnja, slika:
Strastno v življenje se mladenič vrže,
Ostvariti uzore. up ga mika.

A ko mu borbe srd uzore trupa,
Ko blisk prevar poseva vedno brže —
Le mož tedaj še neomajno — upa!

15. Skržatu.

Zakaj cvrčiš tako, skržat, z drevesa
Ves bôžji dan pekóčega srpana?
Tihôto mótiš ljubega mi stana,
Hudó čvrkèt mi čútnice pretresa!

A méniš pač, da méni je do plesa!
Po svôje vsak, in pamet ni ti dana,
Sovražnost vém, da tebi je neznana,
Zató le gódi dalje na ušesa! —

Kar bôžji kêrúb ràj mu je zatvóril,
Po poti truden róma trnoviti —
Krivíc človeku mnogo je prebiti.

A rad molčé bi često se pokóril,
Ko srečo brat mu krúto je zamóril,
Ko védel bi: ni hôtel me raniti!

16. „O alma Roma!“

O slavna Roma, lepa, očarljiva,
Opéti tebe, slaba je beseda,
Lepôta njé je proti tvôji bléda,
Če tudi bajno v pesem se razliva!

In vendar v tebi ród nesrečen biva:
Strastij otrava živelj mu razjeda,
Teló in dušo mračna tare bédá,
Srcé divjaje mu obup razriva.

Ko gledam ná-te, Roma ti prelepa,
Molčé sloneč o sanjajoči palmi,
Polní mi duša s čudnimi se žalími.

Če bôl sočutna srca nam oklepa,
Ko lépo stvar usóda têpe srépa —
Kedó ne čutil bi o Romi almi!

17. V Kampanji.

Vse drémlje krog in krog, mrakôtno sanja,
Slapóv šumenja ni, ni vrecev hlada,
Mižeč svetlôbni sôj na zémľjo pada,
Žalôbno zavijaje kroži kanja.

Kakó neskončno tožna si, Kampanja!
Takóva morda duša je breznada,
Ki rádoti ne čuti več ni jada,
Ki v njej praznôta širom je brezdanja.

Goré sinjijo trudno iz daljave,
Z gorâ temnéči vlečejo se loki,
Vodó nosèč čez rupaste tokave.

O césti pótnik — palica mu v róki —
Rimljanov gléda gróbnice sanjave,
Kjer ž njimi spé njih smehi in njih jóki!

18. Mojim učiteljem.

Nabrzdán konj, od divje vzbôden trme,
Zaskoči v stran, na kraj potí viseče,
Prevrne voz, in neskrbán nesreče
Odtrgan dirja čez pečí in grme.

Vihár zagrabi ladijo brez krme.
S sebój potegne v vrenje jo peneče,
Vrtí jo, dviga, po vodovju meče
In vrže na klečí z víšine strme.

Kdo zná, kam vrglo mene srca planje,
Kam gnal bi duh me z neukrotno silo,
Ko vaši ne bi védlí me nauki!

Ti uzda duhu, srcu so krmilo,
Brzdájo v dvojbi, vodijo me v muki,
Želenje mi ravnajo in spoznanje!

19. Dobrótnikom.

Naj dih ledéni mi srcé zakrkne
In pések v uri zá-me tek domrvi,
Življenje to otrpne mi po krvi
In novega napòj mi duša srkne.

Če v brézno nôga bédno mi ne zdrkne
Na večnosti in časa ózki hrvi,
Če duh zavé se v domovini prvi
Spomin na vas nikoli mi ne mrkne:

Na vas, dobrotniki, ki ste skrbljivo
Po prvi me življenja vedli poti,
Učèč, kaj pravo je in kaj je krivo!

Na vas, ki v srce ste branili zmoti,
Za vse lepó duha bodrili živo,
Ko ukaželjen dvigal je peróti!

A. C. Slavin.

O Sibilah.

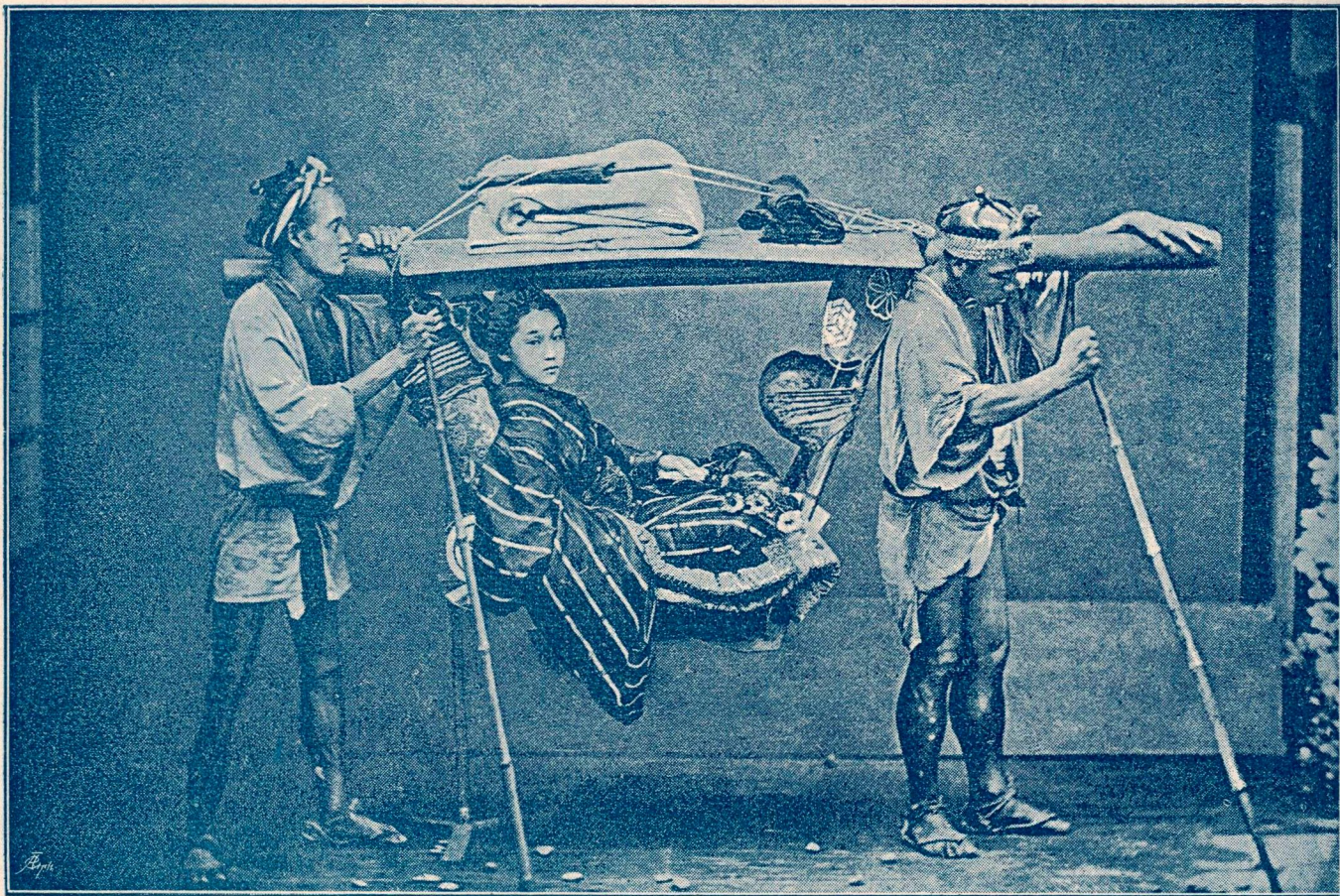
(*Studija. — Spisal dr. Josip Léšar.*)

dkar sem vprvič bral prelepo Prešérnovo pesem: V spomin Andreja Smoleta, iz katere sta navedeni vrstici povzeti, pa do danes, mislil sem Bog vé kolikokrat na staro Sibilo. Kaj je bila, kdaj in kje je živela, kaj je prerokovala, kdaj in kje je

»Mogla umreti ni stara Sibila,
De so pernesli ji 'z doma persti.«
Prešeren.

umrla, zakaj ni mogla umreti drugodi, kakor na domači zemlji ¹⁾ itd.? taka in jednaka vprašanja so mi belila mladostno glavo. Kaj več o Sibilah mi dolgo ni prišlo tiskanega pred oči. Le drobne mrvice so se mi od časa do časa podajale, ki so pa mojo radovednost le množile. Vendar sem si tekom časa ustvaril

Obraz iz japonskega življenja: V nosilnici.
(Po fotografiji.)

neko celotno podobo o Sibilah, katero ti hočem, mladi čitatelj, narisati v naslednjih vrsticah. Podoba ne bode sicer popolnoma jasna, ker si nekaterih črt ne upam naravnost potegniti, nekaterih barv ne določno označiti. Vendar upam, da bode tudi taka podoba kolikor toliko

prijala ukusu, zadostovala potrebam in zadovoljevala vedoželjnosti dragih čitalcev.

¹⁾ Iz katerega vira je zajel Prešeren to poročilo, nisem mogel pozvedeti. Je-li o tem komu kaj znanega?
Pis.

1. Sibila je bila starim grškim in rimskim nevernikom na pol boginja in ob enem prerokinja, ki je baje napovedovala božje odredbe in določbe o usodi mest in kraljestev. Mislili so si jo najprvo kot poosebljeno božanstvo, ki se javlja v prirodi. Vsak studenec, potok ali reko poživlja, tako so menili stari narodi, nekov duh, katerega si je živahna domišljija kmalu predstavljala kot osebo.

Zato so kmalu začeli božje češčenje izkazovati onim skrivnostnim bitjem, ki so baje vladala po vodah, zlasti po zdravilnih vrelih (aquae, thermae, Heilquellen). Stavili so ob potokih in rekah oltarje in templje ter sadili dobrave in loge. V njih so bojda prebivala ona božanstva, katera so si mislili najrajši ženskega spola. Tem polboginjam so kaj radi pridevali preroško, čarovniško in zdravilno moč. Take polboginje se imenujejo v grški mitologiji nimfe, ali posebič po kraju bivanja: drijade (drevesne), najade (vodne), oreade (gorske), okeanide (morske nimfe). Iz slovanskega bajeslovja jim moremo najlože primerjati vile, rojenice in žalik-žene. Kot posebno češčena božanstva te vrste imenujemo: Karmēnto s podložno ji nimfo Kamenō ali Kasmenō. Ime Karmēnta kot Kamēna (Kasmenā) je izvajati od canere (carmen), peti in prerokovati. Karmēnta je bila po pravljici posebna varihinja ženā, ki so ji v zahvalo ustanovile praznik vsakega 11. in 15. januarija, katero slovesnost so zvali karmēntalije (carmentalia). Bila je Karmēnta prerokinja, kakor Egerija, katera je po stari rimski pripovedki navdihovala drugega rimskega kralja Numo Pompilija (715—672 pr. Kr.), da je tako modro, milo in plodovito vladal. Častili so Karmēnto v nekem logu pred rimskim obzidjem, ob enem s Kamēnami. Iz vrelca, ki je v tem logu izviral, zajemale so Vestalke vodo, katere so potrebovale v svoji službi. Znana je bila v Laciji tudi Juturna (od juvare, pomagati), kateri na čast so se praznovali v Rimu juturnalije (juturnalia). V Tibur-u so častili nimfo in prerokinjo Albunēo, katero pa mnogi imenujejo naravnost Sibilo, v Minturnah v Kam-

paniji pa Mariko (Marica). Horacij omenja obe. Carm. 1, 7, 12 poje:

domus Albunae resonantis
et praeceps Anio ac Tiburni lucus et uda
mobilibus pomaria rivis.

Carm. 3, 17, 7:

qui . . . dicitur
princeps et innantem Maricae
litoribus tenuisse Lirim,
late tyrannus.

Skoro kakor naštete nimfe, opisujejo tudi Sibile; stanovale so tudi one ob vodah in po jamah. Povdarja se o njih pri starih pisateljih, da so bile device, vseskozi zdržne in da so bile uprav zato v tako tesni zvezi z božanstvom, katero jih je navdihovalo, da so napovedovale prihodnje reči.

Znamenito je, kako razlaga stari neverniški zgodovinar Amijan Marcelin (I, 21—29) ona znamenja, iz katerih so se napovedovale prihodnje reči v orakljih in sibilskih izrekih. Taka znamenja so bila: samotno leteči tiči (οἰωνοί), glasovi (φῆμαι), slučajne pomenljive okoliščine (σύμβολα) in darilna znamenja (θυσίαι). Po trditvi imenovanega pisatelja ne vedó prihodnosti tiči ali Sibile, marveč bogovi, ki jo iz ljubezni do ljudij razodevajo po znamenjih. »Avgurija in avspicija (spoznavanje in napovedovanje prihodnosti iz naravnih prikaznij, posebej iz tičjega letanja in petja, iz zobanja izbranih kokošij itd.) ne zavisé od tičev, katerim je prihodnost neznana, — temu pač pritrdi najpreprostejši človek — marveč božanstvo vodi tiča, da leti tako in ne drugače, da glas iz njegovega grla, hitro ter rezko, ali pa počasi in nežno plapotajoča perot naznanja prihodnost. Dobrotno božanstvo napoveduje namreč prihodnost tudi po takih sredstvih; bodisi ker ljudje tako zaslužijo, bodisi, da jim skazuje tako svojo dobrotljivost.« — »Strokovnjaki morejo«, pravi dalje Marcelin, »spoznavati prihodnje dogodke tudi iz živalskega droba, kjer se kaže prihodnost v raznih oblikah. V tej znanosti je ljudi prvi poučeval neki Tages, ki je po pravljici v nekem kraju Etrurije nagloma stopil iz naročja materi zemlji. — Prihodnost se razodeva tudi po srcu človeškem, če je

v navdušenem stanju. Kar torej ljudje v takem stanju govore, ni njih duševna last, marveč božja, ki ljudi navdihuje. Solnce namreč, ali kakor pravijo naravoznanci, svetovna duša meče naše duše iz sebe kot iskre ter jih vsposablja prihodnost spoznavati, kadar so močno razvnete. Tako umevamo, kar Sibile tolikrat trdijo, češ, da gorí v njih, ker jih žge in peče silna moč plamena. Razven tega morejo prihodnost naznanjati tudi doneči ali zveneči glasovi, posebni primerljaji, celó grom in blisek, strela, bliskavica in zvezdni utrinki.« Prav v tem zmislu trdi tudi Ciceron (de nat. deor. 2, 4 in de divin. 1, 32), da nam znamenja prihodnosti dajejo bogovi; če se je v njih kdo motil, ni iskati krivde v bogovih, marveč v ljudeh, ki so znamenja naopak razlagali.

2. Ime Sibila (Σιβύλλη) treba izvajati iz grškega jezika. V eolskem narečju pomenja namreč σίος to, kar v atiškem θεός: bog; in βολή ono, kar atiški βουλή: sklep; σιβύλλη je torej σιὸς βύλη = θεοῦ βουλή, božji sklep. V prenesenem pomenu pa so se Grki oprijeli tega imena za lastno imé ženâ, ki so imele baje dar prerokovanja. Od Sibil pa sta izvajati glagola: σιβυλλάζω, prerokovati kot Sibila, in σιβυλλίζω, radovati se sibilskega prerokovanja, in ime σιβυλλιστής, prerokovalec, vedeževalec.

3. Najstarejši pisatelji govore samo o jedni Sibili. Ker so pa razne pokrajine in razna mesta trdila, da se jim je prikazovala kakšna Sibila ter jim napovedovala prihodnje reči, nastalo je mnenje, da je potovala jedna in ista Sibila od kraja do kraja. Naposled pa tudi to ni več zadoščalo človeški domišljiji: jeli so ločiti več Sibil, ki so baje živele na raznih krajih. Vendar se njih število ne navaja vedno jednako pri starih pisateljih. Znamenito je poročilo Pavzanijevo¹⁾, ki loči štiri Sibile: 1. Hero-

fila, doma iz Marpesa (Marpessus) pri Troadi. Vedeževala je po raznih krajih Male Azije in po Grškem. Eritreji v Joniji so jo za svojkinjo proglasili in zato se imenuje tu in tam tudi Eritrejska Sibila. V Eritrah se je namreč častila boginja Atena. Zato so se tam rade mudile Sibile. Še celó ob času Aleksandra Vélikega so bile tam po poročilu starih pisateljev. 2. Neka starejša brezimna Sibila, katere domovina se iz Pavzanija ne more določiti; bržkone je ona, ki se pri drugih pisateljih imenuje Libijska. 3. Kumejska ali Kumanska iz Kum (Cumae, arum) v Kampaniji v Sp. Italiji, in 4. Hebrejska, ki se imenuje tudi Babilonska ali Egiptovska. Kakor se kaže, namerja Pavzanija z imenovanjem štirih Sibil označiti le njih štiri glavne vrste, namreč: 1. Libijsko kot najstarejšo. 2. Malo-azijsko ali Grško. 3. Rimsko in 4. Orientalno.

M. T. Varron (r. l. 116., † l. 27. pr. Kr.), katerega prijatelj Ciceron imenuje vseobsežnega pisatelja (universalem polygraphum), našteva deset Sibil: 1. Perzijsko. 2. Libijsko. 3. Delfsko. 4. Kumejsko ali Kumansko v Spodnji Italiji.¹⁾ 5. Eritrejsko.²⁾ 6. Samijsko. 7. Kumansko z imenom Amalteja, ali kakor jo drugi imenujejo: Demofila ali Herofila. 8. Helespontiško. 9. Frigijsko, ki je vedeževala v Anciri in 10. Tiburtinsko na Laškem z imenom Albunea.³⁾ (Konec.)

¹⁾ Nekateri imenujejo to Sibilo Cimerijsko po mestu Cimeriju, v obližju Kum v Kampaniji.

²⁾ To mnogi zamešavajo s Kumansko (št. 7.), ker so bile Eritre (Erithrae, arum) sosedno mesto Kumi v Joniji (Cuma, ae, ali Cume, es, mesto na Lokrenskem polju blizu Troade). Aristotel in za njim drugi zamešavajo Eritrejko s Kumejko (št. 4.), mogoče zato, ker se trdi, da je ta tudi v Kumah vedeževala, kjer se je zbiralo več Sibil, bodisi, ker so hotele pokazati, da več vedó, nego Apolon, ki je imel tu svoje preročišče (orakelj), ali pa, ker so hotele služiti Apolonu, ki je samo po ženskah prerokoval.

³⁾ Prim. zgorej str. 417 a.

¹⁾ Descr. Gr. X, 12.

Ilirstvo pa Slovenci.

(Književno-porestniška črtica. — Spisal *Andrej Fékonja*.)

eden izmed najznamenitejših odsekov v književni povestnici Jugoslovanov je gotovo takozvana ilirska dôba. Delo ilirsko je vzpodbudilo v prvi vrsti Hrvate, da so oživili svojo književnost; vzbudila se je v njih ideja prosvete slovanske v duhu slovanske vzajemnosti. A isto delovanje je nadalje tudi za nas Slovence jako znamenito zaradi svojega vpliva na razvoj našega slovstva. Ta razvoj se dá umeti popolnoma še-le tedaj, če smo vsaj nekoliko proučili ono ilirsko dôbo v nje literarnem obziru.

Spominjajoč se uprav sedaj tudi Slovenci zajedno z brati Hrvati dvadesetletnice, odkar je telesno preminul zasnovatelj in voditelj vsega Ilirstva, dr. Ljudevit Gaj (20. aprila l. 1872.), oživimo si torej v teh-le vrstah tudi mi nekoliko spomin o nekdanjem ilirstvu v Slovencih: koliko se je namreč ilirska ideja razširila med slovenskimi pisatelji; kako so temu delovanju pri nas nasprotovali, in kaj je bil vsemu naposled uspeh.

Slovenci pisatelji ilirski.

Znano je, kako je mladi pa navdušeni Lj. Gaj osnoval l. 1835. v Zagrebu »Novine horvatske« in prilogo jim »Danico horv. slav. i dalm.«, da bi ž njimi vzbujal ožje rojake svoje na novo književno in v obče narodno delo; a kako je potem že naslednje leto izpremenil ista lista svoja v »Ilirske Narodne Novine« in »Danico Ilirsko«, da tako v novem organskem pravopisu, z obširnejim narečjem štokavskim, zapravo srbskim, in pod davnim občim imenom

»ilirskim« združi v isto književno zajednico Hrvate in Srbe pa Slovence in Bolgare. — Krasno delovanje rodoljubnih »Ilirov« v Hrvatski je ogrelo tedaj v prvem žaru novega solnca res nekoliko tudi naše Slovence in nekatere izmed njih precěj navdušilo za vzvišeno namisel književne vzajemnosti s Hrvati. Začeli so pisati v štokavskem narečju kot skupnem književnem jeziku slovenski domoljubi: Stanko Vraz, Davorin Trstenjak, Oroslav Caf, Kronoslav Kočvar, Franc Miklošič, Josip Muršec, Josip Drobnič, Urban Jarnik, Mat. Majar, Jurij Kobe, Jakob Krašnja, Matej Ravnikar, pozneje Ivan Macun, in še nekateri drugi z daljšo ali krajšo vstrajnostjo ter z večjim ali manjšim uspehom.

Najimenitnejši med temi je Vraz, skoro prvi pesnik prerrojene »Ilirije«, nesmrten nam po divnih umotvorih svojih, zloženih v hrvaškem jeziku, a navdihnjenih z duhom slovenskim. Upoznavši se že l. 1835. in zopet l. 1836. lično s književnimi prvaki in drugimi domorodnimi osebami v Hrvaški, začel je Stanko takoj zlagati pesence »ilirske« v l. 1836. in 1837.; a preselivši se jeseni l. 1838. za stalno v blaženo stolico ilirskega delovanja, v Zagreb, deloval je marljivo pri Gajevi »Danici«, nekoliko tudi pri njegovih »Novinah«, katera lista je tudi včasih urejeval. Glavni posel književni pak mu je bila poezija, v kateri si je zlasti v liriki pridobil jedno izmed prvih mest med pesniki ilirskimi in v obče jugoslovanskimi. L. 1842. je Vraz skupaj z Drag. Rakovcem in Ljud. Vukotinović-em utemeljil znanstvenoleposlovni časopis »Kolo«, kateremu je bil tudi glavni urednik za l. 1847., 1850.

in 1851. kot istočasni tajnik »Matice ilirske«. Tá-le, Matica, je izdala pozneje vsa že preje objavljena pesniška in še nekatera druga v rokopisu ostala »Děla Stanka Vraza« v petih delih: I. »Djula-bije«, lirske pesni (1840) l. 1863. jako pomnožene; II. »Glasi iz dubrave Žerovinske«, balade in romance (1841) in »Gusle i Tambura«, različne pesni epske in lirske (1845) l. 1864.; III. »Razlike pjesme«, izvirne leta 1866., soneti, satire idr.; IV. »Razlike pjesme« l. 1868., prevodi (iz slovenščine, češčine, ruščine, poljščine, pa angleščine in italijanščine); V. »Pjesme pabirci, proza i pisma« leta 1877. (izpustivši one članke, kateri mogó zanimati samo strokovnjaka).

Poleg Vraza so v ilirskem delu vredni posebnega spomina tudi Trstenjak, Drobnić in Macun.

Trstenjak, dijak v Gradcu, priobčil je po nagovarjanju Vrazovem v »Danici ilirski« l. 1838. dve pesenci, a učeč se v Zagrebu l. 1839.—40. je sodeloval tudi pridno pri istem časopisu ter je še razven tega prirejal igre za ilirsko gledališče, in še pozneje v zaderski »Zori dalmatinski« l. 1844. objavil osem pesnij v narečju štokavskem (a mnogo jih je ostalo v rokopisu). — Drobnić je kot kapelan v Dolu blizu Laškega Trga sestavil »Ilirsko-němačko-talianski Mali Rěčnik« (pomnožil ga Ant. Mažuranić) v Beču l. 1846.—1849., »da ljubiteljem i učnikom (učencem) ilirskoga jezika za pàrvu potrebu kao mali tumačitelj dotle posluži, dok izvàrstniim rěčnikom, kakov južno Slavjanstvo s neodoljivom željom izgleda, vėštii leksikografi književnost ilirsku neobdare i neobogate.« — Profesor Macun pak, vzpodbujen istotako po Vrazu, dopisoval je zatem v hrvaške liste: »Zoro dalmatinsko«, »Neven« leta 1856., »Pozor«, »Danico«, »Narodne Novine« leta 1862.—64. in »Književnik«

l. 1865.; spisal nekatere šolske knjige Hrvatom: »Oblikoslovje jezika gèrkoga« (prevod) l. 1853., »Skladnja jezika gèrkoga« l. 1854., pa nemško slovnico in vežbenico l. 1855.; in je posebej izdal hrv.-srbsko knjižico: »Kratak pregled slovenske literature«, v Zagrebu l. 1863.

A posebej še je omenjati izrednega poskusa Majarjevega. Naravnost vzajemni Matija Majar, duhovnik v Celovcu, prav za prav ni bil za čisto štokavščino, nego on je namerjal Jugoslovane v jeziku združiti tako, da se »ilirski podnarečja horvatsko, slovensko i serbsko (bulgarsko) slože u jedno književno narečje«. Zato je spisal in izdal: »Pravila kako izobraževati ilirsko narečje i u obće slavenski jezik«, v Ljubljani 1848. Pisal je »namreč po ilirsko-slovensko, pa tako, da bi bilo, kolikor moguće, podobno zajedno horvatskomu i serbskomu podnarečju, da bi bilo, kolikor moguće, lahko razumljivo Slovencem i zajedno Horvatom i Serbljem.«

No, po teh »pravilih«, da »složno moramo književni jezik izobraževati«, t. j. slovarski in slovniški mešajoč narečje kajkavsko in štokavsko, spisal je pač R. Razlag svoje »Zvezdice« leta 1851. in je z nekaterimi sotrudniki izdal zabavnik »Zoro jugoslavensko« l. 1852. in 1853., v kateri poslednji je še Čač mislil o staroslovenskem, a Raić Božidar celó o nekem vseslavenskem jeziku. Ali vendar se je ta stvar skoro opustila, ker je — neporabna.

Opomba. Slovenci, kateri so pozneje pisali ali še pišejo v hrvaško-srbskem jeziku, ne spadajo več v dōbo ilirsko.

Protivniki ilirstva v Slovencih.

No, poleg ljubiteljev ilirščine je bilo pa med našimi Slovenci tudi neprijateljev in nasprotnikov. Že J. Kobe, omenjajoč v »Danici ilirski« l. 1840., kako tudi gornji Iliri — t. j. Slovenci —

začenjajo spoznavati slavjansko-ilirsko narečje kot najlepše med vsemi slavjanskimi narečji itd., pristavlja: »Nemogu, do duše, opet reči, da su svi obćenito takove misli; imade bo i kod gornjih Ilira, koji se odviše za svoje slovensko podnariečje staraju (skrbijo) misleći, da bi se ono, ako bi se od Slovenaca u slavjansko-ilirskom narečju pisalo, slovenskomu ukinulo (zatrlo).«

Neprijateljem namér Gajevih in Vrazovih sta pri nas načelovala — Kopitar na znanstvenem in Prešeren na pesniškem polju. Kopitar je v svoji knjigi »Hesychii glossographi discipulus etc.« l. 1840. po besedah Vrazovih, »kao Thersites kakav digo viku na Gaja i na pravopis i jezik naš književni«. V sestavku: »De Gaji nunc Ljudeviti (olim Ludovici) duplici molimine novarum tabularum tam linguae quam scripturae Croatarum Zagrabienisium« kliče namreč Kopitar: »O bone mi Gai, quis te malus abstulit error« — norčujoč se o njegovem prejšnjem imenu Ludovicus (clarus bellator) in o sedanjem Ljudevit (tyrannicus — populi debellator) ter kaže, da je Gaj l. 1830. v Pešti za svoje rojake vsprejel češki pravopis kot organski in l. 1836. besedo dubrovniško (linguam — reipublicae olim — ragusinam) kot novi jezik ilirski, in to po nasvetu Kolarjevem in Šafaříkovem. Zatem pravi o rožičkih nad črkami ž, š, č itd., da »muscarum quasi stercoribus inquinant pulchritudinem«; pa naposled vzdihuje: »Iure dolemus provincialem Croatiam, cujus caput est Zagrabia, tristissimo exemplo deseri a suis non solum filiis, malentibus in ragusinam silvam (Dubrovnik slavicum Ragusae nomen, est a dubrava, silva) ligna ferre, quam miserae suc-

currere patriae, sed etiam filias tentari ab his silvestribus Faunis ad eandem impietatem!«

O Prešernu nam poveda sam dr. J. Bleiweis v »Letop. Mat. Slov. l. 1875. 179: »Kakor se je Prešern, rêči smem po mnogih pogovorih ž njim, trdovratno držal bohoričice (starega pravopisa slovenskega), isto tako je bil velik nasprotnik temu, da bi hrvaško-srbski jezik postal literarni jezik tudi Slovincem.« Sicer pak so značilni v tem obziru Prešernovi leta 1847. tiskani »Zabavljivi napisi«, posebno:

Daničarjam.

Dobróvski.

»Perjatel! ki 'z svetá prideš, mi povej po pravici«,
Dobrovius modrost praša Kopitarjovo:
»AlDubróvničánov, serpski, ali mar verli hrovaški
Jezik pišejo Gáj, Gája goreča druhal?«

Kopítar.

»Gaj daničár, daničárska druhal? svoj pišejo jezik,
Slávšine tí južnih sò janičárji dežél.«

„Naróbe Katón.

Od drugih manjši in častèn mánj rod je slovénski,
Lákota slave, blagá vléče pisarja drugám.
Vicitrix causa Diis placuit, sed victa Catoni;
Stanko Slovincov vskòk, Vráz si narobe
Katón.«

Javno se je oglasil proti »ilirščini« tudi dr. Jožef Šubic v »Sloveniji« leta 1848., 8. zoper nasvèt Macunov, rekoč: »Med nami, med Slovenci je Slovenec vstal, ki trobi, de imamo svoj jezik popustiti ter družiga — ilirskiga — se poprijeti, in le tega v šole in pisarnice vpeljati . . . Slovenci Slovenšine ne bomo popustili, in od takiga zapušenja le govoriti je že pregreha zoper domovino!«

Tako domači pisci.

(Konec.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

olnce se je pomaknilo skoro do vrhunca, vendar ne greje močno, ker je nekoliko mračno, znamenje, da je ali da še-le bode deževalo. Vlak pridrdra do mesta Kalijûba, ki nima nikake znamenitosti za čitatelja, zame pak to, da biva tukaj neki moj potni znanec, protestant iz Holandije, sicer jako dobra in blaga duša. Pa morebiti se ga spomnim še pozneje, sedaj drvimo z vlakom naprej, saj se bližamo koncu današnjega potovanja.

Taka vožnja po tujem kraju in sredi tujih ljudij zdi se lahko komu dolgočasna in neprijazna, ker ne slišiš znanege jezika in ne vidiš prijaznih obrazov. No, potovanje se ne sme ceniti po tem, ali je bilo prijetno, ali ne, marveč — da je bilo le zanimivo. Kako omejen in obtežen je človek, ki pričakuje od vsakega trenutka nekoliko nove prijetnosti! A kako sloboden in močen je oni, ki gleda nepremično samo na konec in namen poti, naj je gladka ali ostra!

Tako se tudi jaz nisem menil za to, kar mi ni bilo všeč. Kaj sem hotel! Kako rad bi bil govoril s pristnimi domačini po arabsko! Toda najmodreje se mi je zdelo, da držim jezik za zobmi.

Vendar umevamo jeden jezik vsi, jezik, ki ga govori z nami priroda. Poslušal sem ta jezik in tudi umeval nekoliko, bodisi pri ljudeh, bodisi v živalstvu, bodisi v nižji prirodi.

V Egiptu ni nikdar mrzlo, tudi po zimi ne. A dokaj mrzla so se mi zdela srca ljudij. Nikakega veselja ali zanimanja nisem mogel opaziti pri potovalcih za zunanje reči, le pogovarjati

se, to jih je veselilo. Opazoval sem bistro, kaj se neki zrcali na obrazih mojih potnih tovarišev. Rekel bi, da ne drugega, kakor neskrbnost, jeza, poželjivost in nevoščljivost. Dasi imajo ti zarjaveli obrazi neko zanimivo trdo vnanjščino, vendar so prav zaradi tega mnogo slabše zrcalo notranjih čustev, kakor naši beli obrazi. Kako mnogo se kaže na našem belem licu, ako obledimo ali zardimo! Rjavi jutrovec ne obledi in ne zardi, ker ima temno polt. Žal, da nisem mogel dognati, kakšne barve so oči pri večini tamošnjih domačinov. Zdi se mi pa, da sem videl največ rjavih. In kako živahne so te oči! A kako še le gibljejo ljudje z mišicami, kako se tresejo ustnice, kako se vrté, kako delujejo roke!

Izmed živalij smo nekatere že omenili. Naj se spomnimo še golobov, katerih živi jako mnogo v Egiptu. Povsodi se vidijo golobnjaki, ki so narejeni nalašč zanje. Gotovo so Egipčanom jako priljubljeni. Tudi lastavic ne smemo prezreti, ki tukaj prezimujejo, če tudi ne pišemo posebej o krokarjih in vranah, ki se vlačijo in trgajo za mrhovino tudi tam. Lepo prijateljstvo med živalmi sem videl z voza. Na mirnem osliču je sedel prav mirno in brezskrbno črni vran. Bilo je pač obema prav, če tudi ne vem, zakaj. Tako je bilo menda v raji, ko so si bile prijateljice tudi živali med seboj, kakor so bile prijateljice človeku.

Seveda brez živahnega vrabca ne morejo biti nikjer: tudi v Egiptu je po selih vrabcev na preostajanje.

Ob Nilovih bregovih se prav jasno vidi, kako se bojuje v prirodi življenje s smrtjo. Kaj je svet v dolenjem Egiptu drugega, kakor blato, ki ga je nanesel

Nil! Iz prva je bilo todi morje, a tla so se polagoma vzdigovala, morje pa se je odmikalo. Tako je nastala suha zemlja, življenje se je porodilo iz nerodovitnega morja. Tam na desni in levi pa se upira suha puščava življenju in zagrinja vse z rjavo-žoltim peskom. Potemtakem ni čudno, da se je od starih do današnjih časov mnogokrat izpremenil obraz te zemlje, posebno v »Delti«. Nil si je napravil sedaj to, sedaj ono strugo, in ko bi si napravili natančno sliko te zemlje iz časov Ptolemejskih ter jo primerjali s sedanjo, o koliko razlik bi se pokazalo! Torej vse — v pravem pomenu — se izpreminja v tej deželi. O raznih prebivalcih smo že govorili, deloma še bomo. Tudi živalstvo in rastlinstvo se je jako predrugačilo. Nekdaj so prežali v teh krajih krokodili v vodi in nilski ali povodni konji so se tukaj okorno gibali, a dandanes se ne dobijo ti živali več drugodi, kakor le še poredkoma v gorenjem Egiptu. Kdo ni slišal o pesniški cvetici — lotosu, in o tako znamenitem »pápiru!« Obe rastlini sta se umaknili od todi in poiskali ji bomo drugodi, da spoznamo te egiptovske znamenitosti. Zares čas nosi po deželah huda nasprotja: tu sipa smrt, tam pa trosi nove kali za življenje.

Take misli nas obhajajo, tako opazujemo in premišljujemo z urnega vlaka razne prizore in slike po »Nilovih vilah«. Kajpada je jako malo to, kar smo povedali in opisali sedaj; vendar je slika vsaj resnična. Bolje pa je manj povedati in po istini, nego mnogo po domišljiji. Popotnik ima večinoma le malo časa, vesel je, da ujame vsaj nekoliko o tujem svetu in tujih ljudeh. Tako tudi jaz, in tako dragi čitatelji. Ker sem se vozil še jedenkrat pozneje ob Nilu, a po drugi progi, in imel še drugače priliko, ogle dati si ta kos dežele, zato bodi za sedaj

dovolj tega opisovanja. Obrnimo oči v daljavo proti jugu, saj se bližamo krajici sedanjega Egipta — Kajiri.

V. Prihod v Kajiro.

Dolina, po kateri se vozimo, zožuje se čim dalje bolj; na jutrovi strani se dviga, a ne visoko, skalovito in pusto gorovje, kakor razbito kamenje sredi peska. To je mokkatamsko gorovje na jutrovi strani mesta Kajire. Tam v daljavi na večerni strani pa zazremo tri nejednako visoke, trioglate kupe, ki se dvigajo nekoliko z obzorja proti nebu. To so piramide. Kako bi jih popotnik ne spoznal, ako jih je le jedenkrat videl na sliki! Nepopisno čustvo te prešine ob tem pogledu. Da, piramide, te néme, preproste, a mogočne priče nekdanje egiptovske slave, moči in vere! Majhne se vidijo iz daljave, res, a velike so, da nas že sedaj pozdravljajo tam ob robu libijske puščave. Sedaj umevamo, zakaj imajo egiptovske poštne znamke poleg podobe sfinge tudi piramido. Sredi obeh teh prizorov pa vidiš na obzorju štrleče stolpe nad dokaj svetlim in belim zidovjem — kaj visokim gradom, visoke palme, lepe hiše, — znamenje, da je tam-le mesto. Nestrpljivo se ozirajo tuji potniki v to stran. Posamezni deli: stolpi, zidi, drevesa — se ločijo vedno bolj, vlak drvi mimo krasnega drevoreda (Šubre) naravnost proti glavnemu mestu. Mogočen kolodvor, narejen po evropskem vzoru, vsprejme nas pod streho, pozdravi nas neštevilna množica ljudij, domačinov in tujcev, nosačev in pomagačev vsake vrste in baže.

O gneči in o sitnosti na kajirskem kolodvoru sem čital, predno sem prišel tje. Reči smem, da niso pisatelji povedali nič preveč, zakaj tudi meni se je zdelo tukaj jutrovske živahnosti res od

sile. Tukaj se pulijo za tvojo prtljago in ti jo trgajo iz rôk ali vlačijo z voza, tam so se sprli prav resno med seboj in si gledajo v zobe dosti neprijazno, povsodi pa kričé bolj, kakor je prikladno našim ušesom. Ko sem se težko prerinil in prebíl skozi gnečo na peronu, pridem v čakalnico. A tu me je čakala še hujša naloga. Kakor obletuje razsrjena osa človeka ali žival, in če se je brani in maha, pritiska proti glavi še huje, tako so se vsuli razni agentje ali nabiralci potnikov iz različnih in mnogih gostiln okrog mene in me obdelovali, čim bolj sem se jih branil. Saj sem vedel, kam bi šel, in iskal le voznika. A nič si nisem pomagal. Zlasti jeden je bil nadležen nad vse, ni se dal odgnati. Res me je pripravil do tega, da sem se mu udal, sedel ž njim v voz in se popeljal v neki veliki hôtel, ki mu je ime New-York. Dasi sem se naveličal malega človeka že med potoma, vendar nisem mogel biti nezadovoljen s stanovanjem. Vse je bilo čisto in lično, tudi prostorno. Še cena ni bila prevelika: na dan 10 do 12 frankov (5 do 6 gld.) za stanovanje in hrano ni veliko v Kajiri. Zato nisem imel vzroka, da bi bil nevoljen. Toda nisem si bil še dobro ogledal svojega bivališča in njega okolice, nisem se še bil umil in osnažil prahú, že je zopet ta človek pomolil glavo v sobo, češ, ali gospod »pastór« — govoril je za silo nemško — ne želi iti ven, ali obedovati itd. In ko mu pravim, da, tedaj se mi ponudi za dragomana ali tolmača po mestu. Kaj sem hotel! Če si rekel prvo, reci še drugo! Bodi, da bodem mogel kam iti in si preje ogledati mesto! Tako sem imel dragomana in bil preskrbljen za vse potrebe. Obedoval sem prav amerikansko, ker je vsa uravnava hôtela po amerikanski šegi, potem jo mahnil peš najprej v katoliško

cerkev in v katoliški samostan oo. frančiškanov, kjer sem se imel domeniti o nekaterih stvareh, na to pa sem želel poskušati, kako se po kajirski šegi pride od kraja do kraja: z dragomanom sva zasedla dva dolgouha osliča in jo brisala po ulicah simo tamo, da je bilo res veselje. Bilo mi je blizu tako, kakor v mladostnih mojih letih, ko sem se z vso dušo radoval kake igrače. Tako otroško-ljubo mi je bilo to preprosto jahanje po ulicah divne Kajire. Pa — ko hitim v pripovedovanju, zaostajam v popisovanju. Čitatelj bi ne zvedel nikdar, kakšno je to sloveče mesto, ko bi pripovedoval vedno le svoje različne mile in nemile dogodke v Kajiri. Treba torej, da se pomeniva najprej o imenu, velikosti in drugih splošnih stvareh, potem pride zopet moja malenkost na vrsto.

Kájira bi se morala imenovati Káhira po arabskem jeziku, v katerem pomeni: zmagovita. A nobeden evropski jezik nima one popolne oblike. Francoz pravi celó: Caire (reci Kér), zato smemo tudi mi nekoliko ravnati se po njih. Pravo domače ime pa je »Masr el-Kahira«, ali pa kratko »M a s r« (reci Màsr), kakor govoré v obče domačini. »Masr« je jako staro ime in se je nekdam rabilo za vso egiptovsko deželo; iste korenine je, kakor hebrejsko ime »Misraim«, s katerim so zaznamovali Egipet. A pesniški Arabec ji prideva še razna druga imena, izmed katerih omenjamo samo lepi priimek Um-ed-dunja, t. j. mati sveta.

Kajira je največje mesto v Afriki. Za mohamedanski svet je bolj pomenljiva kakor Carigrad, ker je nekako sveta ali posvečena, dejal bi, neki Rim za muslimstvo. Sedaj šteje pol milijona prebivalcev, izmed katerih je menda le deseti del krščanski; katoličanov je kakih 8000 ali več. Ima tudi v istini nekako svetovno lice in tudi zastopa vse

Pogled na glavni del Idrije
(Po fotografiji.)

mohamedanstvo. Dasi ni mesto ob morju, vendar je po svoji legi jako ugodno za trgovino. Tukaj se strinjata sever in jug, tudi zapad in vshod. Mirni Nil je nosil močne ladije proti severu in jugu, dokler ni vozila železnica, karavane pa so prinašale in odnašale blago po poti do rdečega morja. Potem je Kajira važna zato, ker brani ves Egipet in je ključ do te dežele. Kraj, na katerem je zidana, ugoden je za vojaške utrdbe; nad mestom se dviga na vshodu mala višina, na kateri

je utrjen grad ali »citadela«. Pač zato so spretni Arabci zidali to mesto l. 973. in sicer je njegov ustanovitelj Moec, prvi vladar iz rodbine Fatimovičev. Saladin pa je Kajiro razširil in olepšal. Nekdaj je bila prestolnica kalifov, t. j. vladarjev, naslednikov Mohamedovih, dandanes je prestolnica egiptovskega podkralja, ki se imenuje »kedíve« (natančno: khe-dívjeh) in njegove vlade, t. j. ministerstva in raznih svétov. Na čelu vsega mesta je poseben oblastnik. (Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»**Prirodopis za ljudske in meščanske šole v treh delih.**« Spisal Josip Hubad, c. kr. gimnazijski profesor. I. del. Cena vezanemu zvezku 70 kr. V berilo je vtisnjenih 84 slik. — V Ljubljani 1892. Ig. pl. Kleinmayer in Fed. Bamberg.

Vsak prijatelj mladine pač z veseljem pozdravlja v slovstvu vsako novost, ki ji je namenjena. Posebno pa so sedaj nekaj časa sem kaj marljivi v tem poslu gospodje učitelji in profesorji. Dokaj knjig je bilo že objavljenih in zopet imamo pred seboj zgoraj imenovane knjige I. del, ki je vreden, da o njem nekoliko izpregovorimo.

Na prvi pogled, kar vsakomur najbolj ugaja, je vezana knjiga in jasen, vseskozi enak tisek, kar je kaj hvalevredno. Želeti bi bilo, da bi se jednoten tisek rabil v vseh šolskih knjigah.

Kar smo rekli o vezavi in tisku, rečemo lahko o slikah. Slike in sličice so kaj lepe. Pač najboljše so rastlinske, toda tudi živali so dobro zadete. Štev. 1, 9, 10, 11, 14, 18, 19, 24, 28 itd. so kakor žive. Pouku bodo pa najbolj koristile štev. 3, 14, 31, 32, 33, 37, 38, 41, dalje vse rastline in geometrične podobe, to pa zato, ker natanko kažejo posamezne živalske dele, preobrazbo dotične živali, ali tudi podobo, kako rudnina kristalizuje.

Dasi so take slike običajne povsodi, — tudi v drugih nešolskih knjigah, — vendar bi se morda dale napraviti še drugačne, ki bi učencu jasneje kazale velikost in razmerje živali ali rastline z drugo živaljo in rastlino. — Pred seboj imam knjigo, ki sicer ni od l. 1891. ali

1892., pa je vendar rabna. Na 20 listih so naslikane (na vsakem listu na jedno stran) različne živali skupaj, tako, da na prvi pogled vsakdo razloči njih velikost med seboj. Če pa vidiš pred seboj le jedno žival n. pr. lisico, ne moreš primerjati nje velikost z dihorjem, krtom, raco itd. Zato pa ne morem prehvaliti štev. 3 in 16, ki tako jasno kažeta medsebojno velikost dotičnih živalij v primeri z njiju okolico. Če bi bilo več živalij na jednem klišeju, ne porabilo bi se nikakor več prostora, kakor če se natisnejo posamezno, temveč nasprotno.

V štev. 21 je kos prevelik, ali pa lisica preblizu, tudi bučela na podobi 34 je malo obila; na štev. 8 je mačka premajhna ali pa miš prevelika. Kaj umestne so slike 79, 80. in 83, ki predočujejo rudarstvo, ker o tem se še ni mnogo med nami govorilo.

Tiskovnih napak ni skoro nič. Dasi smo pazno prebirali, razvideli smo, da jih stavec ni mnogo pustil, le nekaj, da se ga lože vsaj nekoliko spomnimo.

Razkladanje tvarine je izborno. Kratko in jedrnato je opisanih 71 predmetov na 103 straneh. Posebno praktično je, da gospod pisatelj na koncu vsakega opisa stavi posebna vprašanja. S tem se bistri učenčev duh in vadi v opazovanju. Tudi ozir na domače razmere (posebno pri rudninah) ni brez pomena.

Str. 4: »jed se mora prodajati«, in pa: »čuva čredo in jo drži v redu« (in Ordnung halten) je preveč okorno. — Str. 5: »in kako veselo vriska« (pes), bilo bi bolje: »laja« ali kaj enakega. Str. 7.: »Dihor . . . z podrtimi prsmi« je čudno; gotovo je tiskovna pomota in naj bi bilo »s potrtimi prsi«, ker se prsi starejo, a ne poderejo, kakor hiša. Mesto »špeh« bi bila

pač tudi dobra »slauina«, ker je lahkoumljiva in ne diši po Nemcih. Str. 18: (črtnico) »je takoj ovaditi županu«, bilo bi bolje »naznaniti«, ker ovadi se navadno le kak zločin, skrivna družba itd.: »Šli so krast, a tovariš jih je ovadil.« — Str. 22: »Prašič je razprostranjen«, bolje »razširjen«. Str. 24: Kokoš se »goli« je pač bolje, nego »brije«, da ni dvoumno. Petelin »si«, (ne »se«) domišljuje. — Str. 25: »Kanja ali mišar meri po dolgem . . . Zgoraj je rjava«. Če rabimo fem., naj bo tudi beseda ženskega spola na drugem mestu; torej: »Mišar ali kanja . . . zgoraj je rjava«. — Str. 35: Razven kuščarica ali martinček pravimo tudi gaščarica. — Na več mestih posebno opozarja gospod pisatelj korist krta. Pač res! Trebalo bi, da bi naši poljedelci to spoznali, in bi nam ne bilo več treba srečavati na poljih »krtolovcev«. — Pri mnogih živalih je povedal, kako diha (sopejo), kar je hvalno. Umestno bi bilo, da bi to vedeli tudi o muhi, katero vidimo tolikokrat. Na za- in predprsju (Hinter- und Vorderbrust) ima namreč štiri odprtine. Skozi te odprtine muha diha, in ker so v njih glasotvornice, zato gre sapa skozi nje, in muha brenči, jednako kakor človek, če poje. — Str. 49: V okom priti je italijanizem; bolje: »upreti, ustaviti se« čemu. Torej: Tej preglavici se človek le upre, če nabira kobilice. — Str. 51: »in jih potem sè strupenim ogrizom omami in potem pojé« (dvakrat). — Str. 53: »jedača«, morda bi bilo bolje »hrana, živež« etc. — Str. 60. lepo omenja gospod pisatelj božično drevesce. To je sicer popolnoma umestno, vendar bi bilo bolje, da bi se pri nas ta običaj opuščil in rabil sv. Nikolaj, ki je slovansk (a prvi je prišel k nam od Nemcev) in tudi bolj zanimiv in vzbuja pri otrocih večjo radovednost in veselje, nego »Christbaum«. — Str. 90. je »nogt« mestu »noget«; »nogt« se ne dá izreči. — Stran 97. mesto »svečnjak« je pač bolje »svečnik ali svetilnik«. — Primerno bi bilo, da bi se pri premozi nekoliko omenili strupeni vetrovi, o katerih tolikrat čujemo. — Tako smo povedali, kar se nam je zdelo primerno. Čitatelj je razvidel, da je knjiga kaj pripravna in rabna. Napak nismo omenili zato, da bi koga žalili, temveč da bi se v drugem in tretjem delu tudi te odpravile, in bi imeli pred seboj vse delo, katero homo pozdravili z veseljem.

J. Z.

»**Zabavna knjižnica za slovensko mladino.**« Ureduje in izdaje Anton Kosi, učitelj v Središči. I. in II. zvezek v mali osmerki po 40 str. in po 15 kr. zvezek. Ker se je bila vnela zaradi I. zv. nekaka pravda med nekim kritikom in gospodom izdajateljem, zato smo čakali II. zv. Tudi nam je bila došla nekoliko neugodna kritika o I. zv. Zdi se nam, da je stvar preneznatna, da bi bilo treba o njej toliko pisati. Ne pozabimo nikdar ljubeznive skromnosti, ki diči kakor pisatelja tako i kritika.

Knjižici podajata slovenski mladini zabavnega in poučnega blaga: pripovedke in pravljice iz naroda, pa tudi umetne za srce, in nekaj stvari za um naše dece. Gledé na namen teh knjižic nimamo vzroka, da bi ji grajali, pa tudi pohvala sme biti le primerna majhni, večinoma

neizvirni vsebini. Oblika je v drugem zvezku skrbnejša, jezik pravilnejši, nego v prvem. V naslednjih zvezkih naj gleda gospod izdajatelj, kaj nabira in komu objavlja. Ozirajoč se na prvo, treba, da skrbneje izbira gospod izdajatelj, ozirajoč se na drugo pa, da vse izpusti, kar ni za mladino zanimivo toliko, kolikor za njega samega (n. pr. o Sajnkoviču I. str. 25).

Zgodovinskega romana »**Z ognjem in mečem**« je izšel pri J. Krajcu v Novem Mestu II. zv. (do str. 302). Poročali bomo obširneje, ko izidejo še drugi zvezki. Ta zvezek se nam je zdel bolj, nego prvi. Veseli nas, če je naša čisto dobrohotna ocena o prvem zvezku storila, da bodo nasledni trije zvršeni skrbneje in bolje.

Dr. Fr. L.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

»**O Vrazovoj kritici.**« Napisao dr. Milivoj Šrepel. V Zagrebu 1892.

Lična knjižica, obsežajoča 51 strani, pred očuje nam Stanka Vraza kot kritika. Rečeni pisatelj, »Slovenec uskok«, znan je dobro tudi med Slovenci. Kdo ne pozna člankov gospoda A. Fékonje o Stanku Vrazu ilircu in ilirizmu? In večini slovenskih razumnikov tudi ni tajna izdaja »Djela Stanka Vraza Hrvatske Matice«. Vendar naj vsak rad seže po Šrepelovi knjižici, kadar mu pride pod roko. Zakaj izvrstni mladi hrvaški učenjak razjasnjuje marsikatero temno stran ter iz listov St. Vraza, katere je sam pisal ali so mu jih pisali drugi učenjaki, podaje ne samo delovanje Vrazovo, ampak tudi nekih drugih ilircev. Tako pa se Gaj čisto v drugi luči kaže občinstvu v »Vrazovoj kritici«, kakor ga navadno poznavamo iz drugih njegovih življenjepisov. Sam Šafařík piše (str. 5.): »U Gaja ja samo toga ne hvalim, što za dobri cilj i zla sredstva upotrebljava.« Mlada še je bila tedaj književnost hrvaška, kadar je nastopil Vraz-kritik. Zato je pa tudi marsikatero grenko okusil. Leta 1848. ustanovi St. Vraz list »Kolo«. Gaju seveda ni to bila voda na njegov mlin. Bal se je »konkurence« »Danici« in je deloval zoper Vrazovo »Kolo« s svojimi privrženci, da se ne morejo opravičiti. Neki dijak je celó napadel na ulici Vraza, rekoč, »da »Kolo« namjerava svu literarnu vlast usurpirati, vriedjajući domorodce« (str. 4.). Kajpada tega se ni preplašil Stanko, marveč pridno brazdil po začeti ledini. »Kolo« je imelo pri prvi knjigi 600, pri drugi komaj še 200 naročnikov. Vraz je bil pa po poklicu književnik, izobražen kakor nobeden njegovih vrstnikov za ilirizma v vseh evropskih literaturah in zato je lahko vihtel uma svetli meč ne gledé ne na desno, ne na levo. Iv. Kukuljeviću je oponosil, da njegov jezik ni naroden (str. 38.). Ravno tako je tudi odkritosrečno povedal Vukotinoviću in Subotiću, kar se tiče drame. Posebno so se Vrazove misli razločevale od drugih ilircev gledé na dubrovsko slovstvo. Zakaj imenovana književnost je bila bližja romanskemu duhu, nego slovanskemu. Pravo merilo za pesništvo je narodna pesem, katero je dobro poznaval St. Vraz, kakor malo kdo, ker je bil tudi rojen v takem kraju, kjer se mnogo

prepeva. Mnogo se tudi bavi knjižica s pravopisom, kateri še dandanes ni popolnoma utrjen. in še vedno je vojska med etimologi in fonetiki! Vraz je naposled zapisal mnogo narodnih pesmij in je bil prednik v tej reči Kuhaču.

Fr. S. Lekše.

ČEŠKO SLOVSTVO.

»**O vycování a vyučování hluchoněmých.**« Učitelům, duchovním, kand. učitelství, bohoslovceům a všem přátelům hluchoněmých podává Karel Huleš, učitel na obecné škole v Č. Budějovicích. Nákladem vlastním. 1891. 8°. Str. 95. — Priporocamo to knjigo vsem, ki se želé poučiti, kako treba ravnati z gluhonemimi učenci. Dobiva se delce pri pisatelju.

Dr. Fr. L.

»**České album**« izdaje Jos. Vilimkova tiskarna. České album je zbirka slik zaslužnih pisateljev, učenjakov, mož in žen čeških. Snopič 17. in 18. prinašata podobe in življenjepis Vičeslava Hála in Jos. Kaj. Tyla. Vsaka slika posebej stane s poštnino vred 45 kr.

»**Sebrané spisy Alojzija Jiráskova.**« 12. zvezek obsega drugi del povestij in slik iz življenja: »Z malých cest, Host, Gardista, Krajanka, V pekle, O lovu in Tčevská hranice«.

Veliki, narodni in kulturni pomen Alojzija Jiráskova v češki literaturi je že tudi častitim čitateljem »Dom in Svet«-a dobro znan, ki so večkrat kratko oceno njegovih spisov brali — življenjepis pa v »Spomeniku slovanske vzajemnosti« iz l. 1886., str. 269.

»**Zakladové živnostenského malířství písma**« podaje jako nazorno celo vrsto različnih črk, katere so ljudje rabili v poprejšnjih stoletjih. Celo delo bode obsegalo te-le vrste pisem: V prvem snopiču: »Latinsko«; v drugem: »Črke okrogle«; v tretjem: »Pismo italško in rimsko«; v četrtem: »Rimsko modérno pismo«; v petem: »Pismo renaissance«; dalje v sedmem: »Pismo starogotično«; v osmem: »Gotično pismo modérno in mali švabah«; v devetem: »Veliki švabah in frakturo«; v desetem: »Inicijalka češke in francoske.« Cena 2 gld. in 50 krajcarjev.

Delo to spisuje in izdaja Al. Studnička, ravnatelj c. kr. državne rokodelske šole v Jaroměři. Delo je jako pomenljivo.

»**Hudební album.**« Upravil Zdeněk Fibich. Beletristično prilogo: »U klavíru« upravlja Jaroslav Kvapil. »Hudební album« prinaša domače češke skladbe za glasovir. Ime Fibich je prav dobro znano vsem skladateljem in vsem, ki se za godbo zanimajo, zato ga ni treba hvalliti in priporocati. Obseg: »Serenada« (prof. H. Trnečka), »Mazurka« (Hartela), »Etuda« (D-mol Knittla), »Capriccionetto« (Sukova), Malotov »List z knihy života« itd.

Od novega leta izhaja izvrstno urejevan nov pedagogijski list: »**Vychovatel**«, ki ga zalaga društvo »Vlast«, a urejuje gosp. Fr. Pohunek. Izhaja trikrat na mesec na čeli poli in stane na leto 3 gld. Jako ga priporocamo.

Fr. L.-r.

POLJSKO SLOVSTVO.

»**Katalog wydawnictw Akademii Umiejętności w Krakowie 1873—1891**« ułożył Maurycy Stankiewicz. Kraków. Nakł. Akademii Umiejętności. 1891. — S tem naslovom je izšel zapisnik vseh del, katera je izdala doslej znanstvena akademija v Krakovu. Zlasti omenjamo ta zapisnik zato, ker ne naznanja samo stereotipno izdanih del z njih ceno, ampak označuje vsebino posameznih knjig. Zato ima nekako knjigopisno lice. Največji del obsega redno izhajajoče zvezke, v katerih so bili natisnjeni znanstveni sestavki prvih poljskih pisateljev. Naznanjena je vsebina več letnikov; seveda olajšuje to posebno tujemu bralcu pregled in porabo. Znanstvene snovi v izdanih akademije so tako razdeljene: 1. jezikovni del, 2. zgodovinsko-modroslovni del, 3. matematično-prirodoslovski del. Razven tega izhaja v mesečnih obrokih »Anzeiger der Ak. der Wissenschaften in Krakau« z zapisniki sej, izdanimi v francoskem ali nemškem jeziku. Večja dela se izdajajo še posebej.

Jezikoslovni in zgodovinsko-modroslovni del (deloma tudi tretji) se pečata zlasti s poljskimi razmerami; zato se mora vsak raziskovalec poljskega slovstva, jezika, zgodovine obrniti do teh izdanj. Spisov o drugih slovanskih narodih je malo, tako da dela, ki se pečajo z drugimi slovanskimi vprašanji, lahko naštejemo tukaj: Petrow Aleksander: »Glasoslovje dolnjelužičanskega jezika« (Rozprawy« T. II. 1875.); Hanuš Jan.: »O nosnih samoglasnikih pri Pomorjanih in Kašubih« (»Rozprawy« T. VIII. 1880.); Hanuš Jan.: »O litoslovanski dōbi v primeru z indoevropstvom« (»Rozprawy« T. XI. 1886.); Zawilinski Roman: »O tako zvanih slovanskih runah« (»Archivum« T. V. 1886.) in nekaj manjših spisov. — Starinoslovski, geologijski, narodopisni, zvezdoslovski spisi itd. se ozirajo tudi večinoma le na gališko ozemlje.

P. Polanskij.

SLOVENCİ IN RUSKO SLOVSTVO.

V almanahu Славянская Муза« (Slavjanskaja Muza) СПб. 1891, katerega je izdajal Umanov-Kaplunovskij, izšlo je mnogo pesmij drugih slovanskih pesnikov v ruskem prevodu. Iz slovensčine je prevedenih šest pesmij S. Gregorčiča, jedna Prešernova in dve slovanski narodni. — V mesečnih izdanih lista »Славянское Обозрѣніе« (»Slavjanskoje Obozrenije«), katerega urejuje A. Budilovič, je na str. 606. kratek življenjepis slovenskega pisatelja Franca Cegnarja. — Letnik 1892. istega lista je prinesel na str. 201. pregled slovenskega slovstva l. 1891. (»Обзоръ словинской литературы за 1891. годъ.») V nekaterih zvezkih so tudi dopisi iz slovenske zemlje, kateri govoré o sedanjem narodnem in političnem položaju. — Naj omenimo tukaj delo, ki zanima jednako vse Slovane, t. j.: »Очерки философіи у Славянъ« (Opis modroslovja v Slovanih«), izdaje je I. Kolubowski; ta pisatelj podaje prvi zgodovino modroslovnega razmotrivanja pri posameznih slovanskih narodih.

P. Polanskij.

DRUGA SLOVSTVA.

»Archiv für Slavische Philologie etc.« von V. Jagić. Vierzehnter Band. Zweites und Drittes Heft. Davno sta že izšla drugi in tretji sešitek štirinajstega zvezka Arhiva. Vendar doslej nisem utegnil naznaniti in poročati o izvrstni vsebini. Tudi sedaj samo v kratkem. V drugem sešitku od 161.—191. strani nadaljuje A. Brückner svoje bajeslovno preučevanje, »Mythologische Studien«. Rečeni učenjak je znan v tej stroki že iz prejšnjih zvezkov Arhiva. Njegove študije dajejo največ luči slovanski temni mitologiji. Slovanski mitus je temen, in kar se je nekdanj kot čisto gotovo pisalo o slovanskih božanstvih, dokazujejo novejša raziskovanja, da ni pristno pogansko, ampak pomešano s krščanstvom. Mikavno je, kar piše gosp. Brückner od 181. do 191. strani. Kar je na 188. strani: »Est ist namentlich beim Westslaven charakteristisch, dass ihm zu Mittag gleich wie zu Mitternacht Geister umgehen, es spuckt und versucht . . .« to velja tudi pri Slovencih vsaj deloma. — Od str. 192. do 235. poroča naš rojak dr. Oblak o najstarejšem slovenskem spomeniku: »Das älteste datirte slovenische Sprachdenkmal«. Ta spomenik je pisan na pergamentu v malo poznanem slovensko-heneškem narečju in sestoji iz raznih zapiskov, kateri niso vsi iz jednega leta, ampak, kakor poroča pisatelj (str. 192 in 193), iz l. 1459., 1486., 1492., 1502. in 1508. Vsebina teh zapiskov je o darilih, ustanovah bratovščine sv. Marije v Črnjevu. Gospod pisatelj je ponatisnil nekaj zapiskov ter na to poroča o ortografiji in gramatično in leksikalno o jeziku teh zapiskov. Marsikatero drobtinico za našo starejšo pisavo najdeš v tem spomeniku. Da navedem samo dve besedi, o katerih je tudi že pisal ta list. Na str. 231. berem »mašiti (missam celebrare) fe gima mafiti iedna mafa 24 etc. Heute spricht man maševati . . . dagegen kennt Kastelec (XVII. stol.) . . . noch das Verbum mašam; auf der Insel Veglia (Krk) mašiti neben mašivati . . .« Stari naš jezik torej pozna le »maša in maševati« in nič ne »meša«. Tudi le »rajniki« pozna (str. 232) omenjeni spomenik in ne »ranjki«, kakor navadno beremo. — E. A. Kozak piše: »Resultate meiner Forschungen im Kloster Sočawa in der Bukowina« od str. 235.—255. Tu je le začetek razprave. — Const. Jireček piše: »Zur Würdigung der neuentdeckten hulgar. Chronik« od 255—277. — Joan Bogdan je izdal v Arhivu (XIII. 526 . . .) iz srednjega veka kroniko, katere pisalec je živel v 15. veku. Vsakega zgodovinarja bode zanimala razprava gospoda Jirečka, katere vsebine ne moremo podati na tem malem prostoru. — »Kritischer Anzeiger« ima raznih knjig ocene, kakor Glagolitica . . . str. 258. do 293. Милетиѣ Старото склонение въ днешнитѣ български нарѣчия 294—299 ocenjuje V. Oblak. Zadnja leta so začeli domači, kakor tuji učenjaki tudi proučevati zgodovino in sosebno jezik Bolgarov. Vuk, Grigorovič, Jireček, Novaković in omenjena knjiga Miletičeva pričajo nam o tem trudu. Mnogo je delal poslednji omenjeni pisatelj, da je zbral ostanke skladnje iz raznih narečij. Za podlago mu je bila »Mikl. Vergl. Gram.« III. Posebno zanimive so pa tudi

»Kleine Mittheilungen« 300—320. Kaj je to? To so pisma, katera je naš slavn rojak in učenjak Miklosich pisal izdajatelju Arhiva, gospodu dr. V. Jagić-u. Kdor ima priliko, dobiti »Arhiv« v roke, naj prebere pisma. Za čas mu gotovo ne bode žal, ampak vesel odloži knjigo, kadar prečita pisma. Vsa so čisto do kraja poučna. O tretjem sešitku XIV. zv. nekoliko prihodnjič.

Fr. S. Lekše.

»Argo« Zeitschrift für krainische Landeskunde. Redacteur, Herausgeber und Verleger: Alfons Müllner, Musealcustos in Laibach. Druck von Klein & Kovač in Laibach. 4°. — To je prva številka novega domačega lista v nemškem jeziku. Izhajati namerja vsak mesec na 1 do 1½ pole s prilogami in stane 4 gld. na leto.

Prva številka poroča o najdeni ladiji na močvirju, o gradu Predjamskem na Notr., o štajerskem grbu, kranjskih »gradiščih« in o raznih izkopinah. Vso stvarino je napisal gospod izdajatelj sam. Pridejana sta dva litografovana lista z risbami gospoda izdajatelja. Ko dobimo več števil v roke, objavimo stvarno oceno.

Izvestja naših srednjih šol.

1. Jahresbericht des k. k. Staats-Obergymnasiums zu Laibach, veröffentl. am Schlusse des Schuljahres 1891/92 durch den Director Andreas Senekovič.

2. Jahresbericht des k. k. Staats-Untergymnasiums zu Laibach pro 1890/91 und 1891/92 veröffentl. am Schlusse des Schuljahres 1891/92 durch die Direction.

3. Jahresbericht des k. k. Ober-Gymnasiums in Rudolfswert für das Schuljahr 1891/92.

4. XLII. Programm des Staats-Obergymnasiums zu Klagenfurt. Herausgegeben am Schlusse des Studienjahres 1891/92 von dem k. k. Gymnasial-Director Dr. Robert Latzel. Buchdruckerei der St. Hermagor. Brud. in Klagenfurt.

V teh izvestjih nahajamo tri za nas zanimive spise: V izvestju ljublj. nižje gimnazije je slovenski spis: »O metodiškem pouku nemščine v I. in II. razredu slovensko-utrakvistiških gimnazij«, spisal A. Štritof. V novomeškem izvestju je nemški spis Ivana Vrhovca: »Ein Defraudationsprocess aus dem Jahre 1782.« Celovski »program« ima spis prof. Norberta: »Zur Geschichte des Gymnasiums in Klagenfurt«, ki se bode nadaljeval prihodnje leto. Če bode možno, ocenili bomo te spise. Sedaj izražamo dvojno željo: 1. da bi izvestje ljubljanske nižje gimnazije bilo slovensko, in 2. da bi objavljali naši slovenski srednješolski profesorji več slovenskih spisov.

»Slavische Vorlesungen« an der Universität in Leipzig im Wintersemester 1892/93: Leskien: Historična slovnica srbo-hrvaškega jezika. Slovnica bulgarskega jezika. Razlaga Gunduličevega »Osmana« s slovstveno-zgodovinskim uvodom. Vaje v branju staroslovenskih tekstov. — Scholvin: Staro-bulgarske vaje. Slovnica sedanjega ruskega jezika. — Wollner: Pregled zgodovine slovanskih slovstev.

P. Poljanskij.

VOJTEH PAKOSTA.

(Spisal Ant. Sušnik.)

»Quaesivit Dominus sibi virum juxta cor suum«, — »Gospod si je iskal moža po svojem srcu«, — vsklikam s svetim pismom, spominjajoč se plemenitega duhovnika, češkega pesnika in pisatelja, kateri je preminul prve dni meseca julija v Pisku na Češkem v 47. letu svoje dōbe. Vojteh Pakosta je bil dostojen naslednik slavnih pesnikov duhovskega stanū in buditeljev češkega naroda, kateri so bili n. pr. Jablonský, Marek, Vinařický, Štulc, Sušil in Soukop; napajal je svojega duha z vzvišenimi krasotami njih pesniških umotvorov, in popolnivši jih s pesniškimi pridobitvami noveje dōbe, postal je pokojni mlajšemu duhovskemu naraščaju voditelj, za čegar zastavo je s plemenito gorečnostjo korakal voj vrlih sobojevnikov. Plemenitost v obliki, katera je dičila njega spise, ta je samo vnanji odsev plemenitosti svetovnih nazorov in čustev, kakoršna se porajajo v duši, prešinjani od vere v Boga, kakoršna se nahajajo pri katoliškem duhovniku.

Pakosta je jednako obdeloval vse literarne stroke, osobito kot ljudski pisatelj: v tem oziru so ga prisposodabljali nepozabnemu češkemu pisatelju Ehrenbergerju. Da bi hotel po zaslugi opisati Pakostino literarno delovanje in njega umetelnostni značaj, ni mi možno na tem mestu, prostor je omejen. Trdim pa, da je s Pakosto izgubila češka literarna občina znameniti pojav, bratska občina duhovnikov-pisateljev prosvetljenega duha in najspretnейše pero. Zgodnja smrt je ustavila njega prelagateljsko delovanje iz slovanskih jezikov, zlasti poljščine in slovenščine, s katerim je obogatil češko slovstvo. Priče njega neumorne pesniške delavnosti so skoro vsi odlični češki časopisi in literarni zborniki.

Umevno je, da so se potezala za sotrudištvo duhovnika, pedagoga in tako neobičajnega pisatelja skoro vsa književna katoliška podjetja, in mnogim je pokojnik vtisnil znamko svojega prosvetljenega uma. Bil je n. pr. dolgoleten urednik koledarju »Poutnik« (božjepotnik) in »Svatováclavský kalendář«, dalje »Zábav večerních«; prispeval je marljivo v »Blahověst« in bil je vnet člen »Katoliškemu tiskovnemu društvu«.

S prvo zbirko svojih pesmij je stopil Pakosta stoprav l. 1884. v javnost, zakaj častil je

Horacijevo: »Nonum prematur in annum«. Zbirka se zove »Listy a květy«, s katero se je Pakosta postavil v prednjo vrsto vrle literarne občine češko-slovanske. Leta 1890. je izdal na svetlo drugo zbirko pesmij z imenom »Růže a ostny« (trnje), v kateri se javlja njega umetelski značaj očiščen in njega tvorna sila na vrhuncu, in tretja zbirka pesniška zōve se »Sonety šumavské«.

Izmed leposlovnih povestij in proze navajam ta-le dela: »Dolorosa«, »Komediant«, »Kovář Šimon«, »Venkovský (kmetovski) reformátor«, »Z českých dědin«, povesti in obrazi iz življenja, »Ze statků a z chaloupek«, dalje »Výklad katechismu«, mnogo člankov, studij in literarnih razprav.

Gledé na njega prelagateljsko delovanje je pisal »Hlas Naroda«, zlasti o prevodih iz slovenščine in poljščine, to-le: »In da bi pokojni Pakosta drugega ne bil nič spisal, kakor te prevode, že to mu utrjuje na veke častno mesto v češkem slovstvu.« Prevel je iz slovenščine v češčino Simon Gregorčičeve »Poezije« in Jurčičevega »Desetega brata«; iz poljščine je pa prevel povest »Strašný dědeček« in Lukasz-kiewiczzevo povedko »Štěšť na vsi« (Sreča v vasi).

Vojteh Pakosta se je porodil dné 14. aprila l. 1846. v Dešné blizu Sobjeslave, šolal se je na gimnaziji v Henrikovem Gradcu, bogoslovje je dovršil v Pragi in v duhovnika je bil posvečen dné 16. julija l. 1871. Kapelanoval je kratko dōbo na deželi, na to je bil pa poklican za kapelana v Prago, postal je tu katehet novomeških šol in naposled bil imenovan profesorjem praške višje dekliške šole. Pogreb se je vršil dné 13. julija v Pragi iz cerkve sv. Štefana na višegradsko grobišče; bil je veličasten, dasi posvetni češki pisatelji in pesniki niso spremili sodruga svojega na književnem polju k poslednjemu počitku. Da bi ne bil pokojni Pakosta katoliški duhovnik, izkazali bi mu bili izvestno v mnogobrojnem številu zadnjo čast. (Sapienti sat!) Na Pakosti zopet vidimo, kako slovstvene veličine sedanje vrste čislajo katoliškega duhovnika-pisatelja in kako priznanje imajo za katoliške knjige. Upamo pa, da pravična zgodovina ne pozabi nikdar imena Vojteha Pakoste, niti tedaj, ko bode mnoge sedanje laži-veljake zagrnila zaslužena pozabljenost.

Razne stvari.

Naše slike. Oprvisliki: »Skupni zajutrek«, poroča gospod življenjepisec Jurija Šubica na str. 387. te številke. — Druga je slavnoznana Rafaelova slika: »La Visione d' Ezechiele.« »Nikdar ni slikal Rafael predmeta, ki bi se zdel manj primeren za slikarstvo, kakor »vizija Ecehijelova«, in nikdar ni ta prvak slikarjev zvršil kompozicije (sestave) z večjo veličastnostjo in preprostostjo«. Tako govori neki francoski ocenjevalec o tem divnem umotvoru. Predmet slike je povzet iz pripovedovanja preroka Ecehijela: Ko sem bil med ujetimi zraven reke Kobar, odprla so se nebesa in videl sem božje prikazni. In sem videl, in glej, vihar privrši od polnoči in velik oblak in poln ognja in svetloba okoli njega, in iz njega srede se je videla kakor leskeča ruda, to je iz srede ognja. In v sredi njega (oblaka) podoba štirih živalij, ki so se držale združene. Njih telo je imelo blesk safirjev. Vse štiri živali so imele spredaj obraz človekov, vse štiri na desni obraz levov, vse štiri na levi obraz volov, vse štiri zgoraj obraz orlov. Imele so tudi štiri peroti. Njih obrazi in njih peroti so se obračale navzgor. Vsaka izmed njih je šla pred svojim obličjem, kamor jih je gnal duh, in se niso obračale, kadar so hodile. Prikazalo se je tudi jedno kolo na tleh zraven živalij, katero je bilo videti, kakor čvaternato. Nad živalmi sem videl obnebje, bliščeče, kakor vledenec (kristal), poln plamenov in bliskov. Na obnebju se je dvigal prestol in na njem podoba človekova. Ogenj mu je bil okrog glave in ga ovijal okrog pasa. Prestrašen sem padel na obličje. Slišal sem glas, ki mi je rekel: Človek, pojdi v mojem imenu k odpadlim otrokom izraelskim! — Tako blizu pripoveduje prerok, in ta predmet je porabil slikar. Izpustil je kolesa in prestol, segajoč do neba, ker bi bil vse težko spravil v sliko, a tem boljše in veličastneje je pokazal vse drugo. Težko je reči, kaj je narejeno boljše: ali mogočnost in lepota Božja, ali pa to, kar je okrog Njega in pod Njim. Nebo je naznanjeno s tem, da je velika množica kerubov okrog Boga, iz katerega izvira kakor iz luči, močna svetloba. Kdo ne občuduje obeh živalij spodaj, leva in vola, kdo ne zre strmeč v lepo podobo človekovo na desni Očetovi in ona dva ljubezniva angeljčka, ki podpirata roki Vse-mogočnega? Da, to je umetnost na vrhuncu! — Dali smo skrbno narediti sliko po lepem francoskem jeklorezu in jo tudi lepo natisniti. Čitatelje le prosimo, da bi to divno in znamenito sliko, s katero smo jih hoteli iznenaditi, radi ogledovali in premišljevali. — Koper v Istriji. (str. 400.) Ker je g. pisatelj povesti »Očetova tajnost« tako mično opisal Koper, ni nam treba povedati nič drugega. — Japonska cesarica (str. 409) in Obraz iz Japonskega življenja (str. 416): obe sliki, kakor tudi slike iz štev. 7. pojasnimo v posebnem spisu. — Pogled na glavni del Idrije (str. 425) nam kaže središče Idrije. Posebno dobro se vidi najprej spodaj cerkev sv. Barbare, naprej ob glavnem trgu velika gostilna, kjer so razna društva

pod streho, potem krasno in veliko šolsko poslopje, nad vsemi drugimi pa mogočni grad. Vse štiri zgradbe lahko najde ogledovalec na sliki. Na desni strani tega dela se dviga hrib sv. Antona, na levi pa »Riže«, ki se pa ne vidijo. Slika je narejena z nekoliko višave od južne strani. — Pij IX. v Petr. čolniču. (str. 432.) S to sliko želimo po svoje poslaviti I. slov. katoliški shod. Ni je treba še le razkladati. Dali smo jo prirediti po fotografskem posnetku.

Upamo, da bodo slike te številke cenjenim naročnikom posebno všeč. Vsaj želeli smo se nekoliko »pokazati« — uredništvo s tiskarno vred. Uredništvo je izbralo zanimive slike, za katere je potrosilo lepih denarjev, tiskarna pa se je potrudila, da napravi lep tisek, ki je pri slikah kolikor težak, toliko važen. Hotela pa se je tiskarna pokazati zato, ker je dobila nov, velik in izvrsten stroj, ki je bil našemu listu že jako potreben. Upamo, da bode odslej umetelni del tiska čitateljem še bolj ugajal, in se bode tiskarna še bolj odlikovala, nego doslej.

Glasbena in gledališka razstava na Dunaju. (Konec.) Urednik tega lista si je ogledal tudi sam dvakrat to razstavo in rad pritruje temu, kar je poročal gospod dunajski naš poročevalec. Zares velikanska strokovna razstava! Ne vem, ali je možno navesti kako stvar iz glasbe ali gledaliških predmetov, ki bi ne bila tukaj v raznih oblikah in v raznih oddelkih. Največji del, polovico razstavnega prostora zavzemata Avstrija in Nemčija; začenjata se na desni strani vhoda ter segata daleč na okrog. Dunaj ima poseben oddelek, nato pride Anglija, Francija; mnogo je razstavila Italija (razdeljena po posameznih mestih), Rusija podaja jako zanimive stvari iz gledališča, manj imata Španija in Belgija. Koliko glasbenih in gledaliških del, koliko slik in portretov, koliko instrumentov se vidi!

Ker je stavljena »rotunda« v okrogu, razprostirajo se razstavljeni predmeti v obkrajnih velikanskih prostorih. Proti notranjščini rotunde pa se vidijo razni (10) gledališki odri, ki so narejeni po zgodovinski resnici. — Tako ima dovolj prilike za pouk oni, ki hoče spoznati zgodovino glasbe in gledališke umetnosti. Tudi izdelovalci glasbenih orodij so razstavili brez števila izdelkov. Kaj takega se dá pač narediti le v velikem svetovnem mestu, kakor je Dunaj. Le v takem mestu more biti dovolj zavednih ljudi, ki si hočejo ogledati razstavo takó posebne vrste.

Na južni strani je »etnografski oddelek«, mnogo predmetov, ki pojasnjujejo narodopisje. Dasi ni ta oddelek velik in ne spada neposredno k glasbi, vendar je zanimiv.

In koliko zgradb, igrališč in kazališč, gostilnic in pivnic je zunaj rotunde! Ker je to opisal že naš poročevalec češke predstave v tako zvani »Musik- und Tonhalle«, omenjam, da je na nasprotni strani te zgradbe razstavljen »Stari Dunaj« (Alt-Wien) — »visoki trg v 17. stoletju«, kjer se lahko vidi, kakšen je bil nekdanj Dunaj. Tule-sem posebno vleče Dunajčane.

D. Fr. L.

Prvi slovenski katoliški shod.

Ko pišemo te vrstice, pripravljajo se, in kadar dojde list čitateljem, dovršen bode I. slovenski katoliški shod,

napovedan na poslednje tri dni meseca avgusta. Naš list pozdravlja vsotnega slobodnega, katoliškega, narodnega in prosvetnega stališča z resničnim veseljem to slovesno izjavo našega slovenskega celotnega naroda v obeh glavnih vprašanjih: v verskem in narodno-prosvetnem.

Saj želimo i mi, da se prva svetinja in blaginja narodova, njega katoliška vera, ohrani in okrepi, da se tako v njej i narod oblaži, dobiva tolažbe v nesrečah in hodi po poti do najvišjega in najblaženejšega bitja. Želimo pa tudi, da se naša narodna prosveta, stoječa na pravih temeljih, dvigne do najvišje stopinje, da prav v tem, namreč po umu in po oliko preko simo svoje sosede in si tako utrdimo lepo bodočnost. Omikano, v prosveti napredno, in odlikujoče se Slovenstvo bode nezmagljivo, bode kulturni narod, bode imelo častno mesto v zgodovini narodov.

Nadejamo se, da bode na obe strani umno deloval in ukrepal I. naš katoliški shod, pa tudi,

da se bodo njega uspehi, kot sladki in krepčalni sadovi, kmalu pokazali med slovenskim narodom. Saj prav to je tako ugodno za ta katoliški shod, da je h krati versk in naroden.

Umevno je, da so v vsaki družbi, tudi v narodnih skupinah, stranke. Seveda je nesreča za narod, da so stranke; vendar morejo in morajo tudi posamezne stranke delati za srečo narodovo s tem, da se jedinijo v glavnih vprašanjih. In za tako jedinstvo je lepa prilika v katoliškem shodu.

Tako si vzorno mislimo mi, kot glasilo slov. katoliško-narodne prosvete, prvika-toliški shod. Ozirajoč se na glavarja svete cerkve, udan svetlemu cesarju in z ljubeznijo objemajoč ves naš slovenski rod, zvrši prvi katoliški naš shod svojo vzvišeno na-

logo! Kranjec in Štajerec, Korošec in Primorec — Slovenec — zdrav! Bog Te sprimi, Bog te vódi!

Uredništvo „Dom in Svet“-a.

Papež Pij IX. v čolniču sv. Petra.

Slovenskim pisateljem in bralcem.

(Dalje.)

A ne bodimo krivični! Morebiti so oni gospodje res mislili, da delamo jeziku veliko škodo, ker mu trgamo besedo za besedo. »Kaj nam pa še ostane, kaj bode še slovensko, ako delamo tako dalje!« Tako blizu se je čulo. Kdor prav loči, prav sodi, veli pregovor; tako ravnajmo tudi mi v tem vprašanju, ki je načelno in odločilno za mnoge besede in izraze.

Če preiskujemo, kakšne so naše besede, sestavljene in nesestavljene, kakšni so naši izrazi, in če jih primerjamo z drugimi jeziki, opazimo takoj v nekaterih podobnost, n. pr. z onimi nemškimi, ki pomenijo isto. »Podati se« je v navadni govorici isto, kar nemško »sich begeben«, to je: iti ali napotiti se kam. »Pogovoriti se« je nemški »sich besprechen.« Tu vidi vsakdo, da sta si besedi podobni. Kdo pa ne vé, da ima vsak jezik svojega duha, svojo posebnost, ali natoro, da tako rečem, in zato tudi svoje zakone? Kdo potem ne vé, da so imeli veljavnejši jeziki toliko moč do manj veljavnih, da so se ti ravnali po prvih, ako tudi je bilo to proti svojstvu njihovemu? Tako n. pr. je imel zaradi naših nesrečnih okoliščin nemški jezik toliko moč do slovenskega, da se je marsikaj nemškega na razne načine vtihotapilo v naš jezik. Tudi iz italijanske smo sprejeli nekatere besede in izraze, svoje pa pozabili. Ob meji jezikovni se sprejme kaka beseda, potem pa gré vedno naprej. Res ni noben jezik brez tujk, a književni jezik jih ne sme rabiti, kakor le iz posebnih razlogov, ki so obče znani. Kako bi bil naš jezik res slovenski jezik, ko bi ne rabili slovenskih besedij in rekov? Jasno je ko beli dan, da mora biti književni jezik kot pravi, vzorni in čisti jezik narodov brez nepotrebnih tujk. Zato je pravično in potrebno, da se čisti jezik, da se odganjajo tuje besede in v tujem duhu narejene sestavljenke.

To bi se zgodilo prav lahko, da bi le vedeli, kaj je tuje, in kaj ni. No, velike težave ni v tej stvari sploh, le v

nekaterih slučajih je res težko dognati, kaj je domače in kaj je tuje. A tudi v težavnih slučajih si pomagamo, če pomislimo nekoliko, kaj je jezik in za kateri namen nam ga je dal Stvarnik. Jezik je duševno in organsko (telesno) delo, s katerim naznanjamo drugim svoje misli. Kjer ni mišljenja, ni jezika. Kdor hoče poznati bistvo in posebnosti jezika, spoznavati mora mišljenje. Namen jezikov je potemtakem, da služi mišljenju in javljenju ali naznanjanju naših mislij. Jezik torej ni tako samostojen, da bi ga ne smeli soditi in obdelovati po drugih zakonih, kakor jezikovnih. Ker je jezik nekako oni tok, v katerem potekajo naše misli, zato prehajajo besede iz jezika v jezik. Kjer občujejo ljudje raznih jezikov, tam se hoče mešati jezik z jezikom, kakor tekočina s tekočino. In prav naravno je, da sprejme jezik tujko, kadar sprejmejo ljudje nov pojem ali spoznajo novo stvar, za katero niso imeli besede, n. pr. elektrika, magnet itd.

A idimo naprej! Ker je mišljenje vseh ljudij bistveno jednako in ima povsodi na zemlji iste zakone, zato je tudi v jezikih nekaj enakostij poleg razlik. Dalje so si jeziki sorodni, ker so si sorodna plemena. Indogermanski jeziki imajo enakosti in podobnosti, ker so nekako iz jednega vira. Če je pa duh jednega jezika soroden duhu drugega jezika, umevamo, zakaj so si podobne vsaj nekatere besede, zakaj so po istem načinu narejeni izrazi. Zaradi tega pa ne smemo čistiti jezika v takih besedah in izrazih, ki so sicer podobni tujim besedam in izrazom, a so vendar prava in pristna naša last. Tako čiščenje bi bilo podobno ravnanju tistih zdravnikov, ki preveč puščajo bolniku in mu naposled odvzamejo vso kri, in ne samo izprijeno kri. Za vzgled bodita nam besedi: *Podati se* = sich begeben, in *obdati* = umgeben. Prva je tujka, ker ima med narodom ves drugačen pomen, namreč udati in ukloniti se, in ker se lahko pokaže, da je prišla po knjigah in po slabih govornikih med ljudi. Tako imamo za ta pojem

domačinke, n. pr. *iti, oditi, napotiti se, odriniti*. A drugače je v besedi *obdati*. Tu ni niti v korenu, niti v predlogu ničesar, kar bi se ne vjemalo s pomenom = umgeben. Zakaj v istini se *dene* ali *stavi nekaj okoli* ali *na okrog*, n. pr. zid okrog mesta, ogenj okoli lonca. Nihče se ne izpodtika nad sestavljenkami: *obložiti, obšiti, obhoditi, obstopiti* i. dr., zakaj bi torej *obdati* ne bil pravičen? Če imajo Nemci »umgeben« in Latinci »circumdare«, kaj nam zato? In koliko je bolje: »obkoliti, obkrožiti«? Še slabši sta in imata le poseben pomen, poleg tega sta med narodom le malo v rabi.

Paziti torej treba, da ne odpravimo svojih pravih besedij in izrazov iz jezika. Pa recimo, da bi bili tudi v resnici kaj vzeli od tujcev, kako »frazo«, kako sestavo, recimo, da bi »obdati« bila v resnici po nemščini narejena sestava, vendar bi ne kazalo zapoditi jo kar brezpogojno. To bi bilo prav tako, kakor če bi nemškega dobrega in udomačenega posla izgnali izmed sebe samo zato, ker je nemškega rodú, ali ker se je poprej mudil med Nemci. Čemu bi tako ravnali? Škoda bi zadela le nas. Da govorim določneje: Ako beseda, narejena po tujem vzoru, res dobro služi v govorici, ako ni nasprotna svojstvu

Stare maloruske noše: 19., 20. in 21. Ženske v slovesni opravi.

našemu, marveč celó bogatí naš jezikovni zaklad, tedaj ne kaže, da bi jo izrinili, saj je jezik tem boljši, čim bolje povemo v njem svoje misli, čim natančneje določimo z besedami pojme, čim gibčnejše in urnejše se v njem sučemo, nikakor pa, čim revnejši je. Kako mnogovrstno in lahko rabimo besedo »obdati«, kako težko bi je pogrešali! A »podati se« le bolj moti in dela napotje boljšim domačim. »Oče se je podal na pot« — čemu neki tako nerodno, če se reče hitreje: »Oče se je napotil!« Vendar, rekel bi, ni posebno hud greh, ko bi kdo tako govoril in pisal, zakaj na neki način *se* človek *podá* ali *udá*, nam-

reč *póti*, kakor n. pr. »udati se pijači«, ali kakor pri nas pravijo: »podal se je za pričo, tožnika, variha (mladoletnemu človeku)«.

Ali ne nasprotujem sam sebi? Ne, marveč učim, da je v tej stvari treba hoditi po srednji poti: ne se tujkam klanjati in svojo last zaničevati, a tudi ne izobčevati vsake reči, ki diši po tujstvu. Bodimo hvaležni jezikoslovcem, ki nas učé in opominjajo; a tudi njim svetujemo, naj delajo oprezno in zmerno. Zaradi takega nazora nas pač ne more nihče grajati, tudi nam ne zamerjati.

(Dalje.)

